

CRÉIXER ENTRE LLETRES

La visió de l'educació i la
infantesa a través de la
literatura

Cèlia Picornell Causadias

2n BAT B

Tutora: Montserrat Juanola

Institut de Vilafant

Créixer entre lletres

La visió de l'educació i la infantesa a través de la literatura

Cèlia Picornell Causadias

Tutora: Montserrat Juanola Pellicer

Curs: 2n de Batxillerat

Institut de Vilafant

*“La infancia no es una etapa de la vida: es un mundo completo,
autónomo, poético y también cruel, pero sin babosidades.”*

Ana María Matute

Agraïments

Donar les gràcies em permet recordar l'evolució del meu treball. Repassar mentalment tot allò que he fet em mostra el temps que hi he dedicat, les ganes que hi he posat i les idees que m'han passat pel cap. Donar les gràcies m'omple d'orgull.

Gràcies a la meva tutora, la Montse Juanola, que m'ha guiat durant tot el viatge que suposa fer un Treball de Recerca. M'ha ajudat, m'ha aconsellat i m'ha dit tot allò que necessitava escoltar per fer un treball com el que hi ha a les pàgines següents. Gràcies a la Mercè Miralles, la meva mentora. Juntament amb la tutora, ha guiat, ha aconsellat i ha proposat idees per dur a terme la recerca. Les estones que hem compartit totes tres durant les reunions són les bases de tot allò que ha estat escrit i esborrat en aquest document.

Gràcies a la Mercè Cuartiella Todolí, a l'Anna Maria Velaz Sicart i a en Joan Manuel Soldevilla Albertí per la seva predisposició a fer unes entrevistes fonamentals per al cos d'aquest treball, per ensenyar-me i compartir-me els seus coneixements literaris i culturals amb els quals han respost totes aquelles preguntes proposades i per permetre que enregistrés les entrevistes per poder completar-ne la seva transcripció.

Finalment, vull agrair a la meva família tot el suport que m'han donat, les estones resolent els dubtes i revisant tot allò que s'ha escrit.

Gràcies a tots aquells que heu format part d'aquest treball, el nostre treball.

Resum

Els llibres són una eina multifuncional: entretenen, inspiren, viatgen... però també denuncien, mostren i expliquen les desigualtats, les històries i les experiències d'aquelles èpoques en què van ser escrits. Poden ser fonts històriques, transports per dur-nos cap a altres realitats o fins i tot cartes dirigides a la societat en forma de novel·les o obres de teatre. I, al cap i a la fi, un llibre és un arbre talat "brut" de paraules que ens emocionen. Entre les seves pàgines hi viuen personatges grans i petits, joves i ancians, bons i dolents, innocents i astuts.

Aquest treball es fixa, sobretot, en aquells personatges petits i innocents que es troben en la cerca del seu lloc al món i que volen ser feliços. Les seves històries poden ser semblants a les d'aquells contemporanis a la seva publicació i ens poden mostrar l'evolució que la societat ha patit fins arribar a dia d'avui.

Les obres literàries escollides són atemporals, són d'aquelles obres que sempre arriben al lector, sigui d'on sigui, tingui l'edat que tingui. Les entrevistes que s'han fet en l'elaboració d'aquest treball volen explicar el perquè d'aquest fenomen.

Resumen

Los libros son una herramienta multifuncional: entretienen, inspiran, viajan... pero también denuncian, muestran y explican las desigualdades, las historias y las experiencias de aquellas épocas en las que fueron escritos. Pueden ser fuentes históricas, transportes para llevarnos a otras realidades o hasta cartas dirigidas a la sociedad en forma de novelas o obras de teatro. Al final, un libro es un árbol talado "sucio" de palabras que nos emocionan. Entre sus páginas viven personajes grandes y pequeños, jóvenes y ancianos, buenos y malos, inocentes y astutos.

Este trabajo se fija, sobretodo, en aquellos personajes pequeños e inocentes que se encuentran en la búsqueda de su lugar en el mundo y que quieren ser felices. Sus historias pueden ser parecidas a las de aquellos contemporáneos a su publicación y nos pueden mostrar la evolución que la sociedad ha sufrido hasta llegar a día de hoy.

Las obras literarias escogidas son atemporales, son de esas obras que siempre llegan al lector, sea de dónde sea, tenga la edad que tenga. Las entrevistas que se

han hecho en la elaboración de este trabajo quieren explicar el porqué de este fenómeno.

Abstract

Books are a multifunctional tool: they entertain, inspire, travel...but they also condemn, show and explain the inequalities, the stories and the experiences of the time they were written. They can be historical sources, transports to other realities or even letters to society seen as a novel or a play. At the end, a book is a cutted down tree that eventually gets dirty of words that thrill us as the writer creates the stories. Big and small, young and old, good and bad, naive and clever characters live between its pages.

This coursework mainly focuses on those small and naive characters that are searching for their place in this world and that want to be happy. Their stories can be similar to the ones of those who lived when they were published.

The chosen books are timeless, they are one of those books that always thrill the reader, it doesn't matter where the reader is from or how old the reader is. The talks that have been done during the making of this coursework want to explain why this happens.

Índex

1. Introducció	1
1.1. Motivació	1
1.2. Objectius	2
1.3. Metodologia del treball	2
2. Marc teòric	3
2.1. El sí de las niñas	3
2.1.1. Educació	6
2.1.2. Els diferents tipus d'adults: Doña Irene i Don Diego	7
2.2. Oliver Twist	7
2.2.1. Educació	9
2.2.2. Pobresa i la riquesa: la seva influència	10
2.3. Mujercitas	15
2.3.1. Educació	16
2.3.2. El passat i el present: acaben aconseguint allò que sempre han desitjat?	17
2.4. Èxit, traduccions i adaptacions	25
3. Marc pràctic	28
3.1. Metodologia de la part pràctica	28
3.2. Entrevistes a professionals	28
3.2.1. Els entrevistats	28
3.2.2. Les preguntes	30
3.2.3. L'anàlisi de les respostes	34
3.2.3.1. <i>Visió literària</i>	34
3.2.3.2. <i>Visió argumental</i>	38
3.2.3.3. <i>Visió a partir de l'autor</i>	41
3.2.3.4. <i>L'atemporalitat de les obres</i>	43
3.3. Desenvolupament dels personatges analitzats	43
3.3.1. Doña Francisca	43
3.3.2. Oliver Twist	44
3.3.3. Les germanes March	45
4. Conclusions	46
4.1. Valoració personal	47
5. Bibliografia	48
6. Webgrafia	49
7. Índex de figures	50

1. Introducció

La nostra infantesa és allò que ens marca per sempre. És aquella etapa que determina com som i que ens modela com a persones. Per això, en aquest període de temps aprenem els coneixements que la societat ha adquirit durant tota la seva existència, aprenem sobre la història o sobre allò que conforma el que ens envolta, a relacionar-nos, i vivim les experiències que marcaran la nostra vida adulta. Però també descobrim aquells àmbits que formaran les nostres opinions, que ens donaran una visió determinada del món i que ens afectaran al llarg de la nostra vida.

El treball que trobareu a les pàgines següents, anomenat *Créixer entre lletres*, analitza una varietat d'educacions a través de varis tipus d'infantesa mitjançant la lectura d'uns llibres escollits per la seva temàtica específica, centrada en la infantesa i l'educació que reben els seus personatges principals.

El treball s'anomena *Créixer entre lletres* i el títol presenta un doble sentit: aquells nens i nenes que protagonitzen les històries són ficticis, creats i portats a viure entre les lletres que marquen el seu creixement; però també fa referència al meu contacte amb la literatura des de ben petita. He crescut amb les històries que he llegit, i fins i tot amb les que he escrit. Perquè ja és ben cert el que diuen: som els llibres que hem llegit i les històries que hem escoltat.

1.1. Motivació

Des que era ben petita m'ha cridat l'atenció la literatura. Llegir llibres, escriure històries, escoltar contes... Considero que l'exercici de la lectura és quelcom que t'obre la ment. El fet de conèixer les històries, experiències i dificultats dels personatges dona la possibilitat de tenir un pensament més crític davant d'allò al que t'has d'enfrontar. La ficció, per molt que no sigui la realitat, sempre en té pinzellades. Sinó, no hi ha idees, perquè no tenim cap base d'on partir.

Considero que el fet que jo rebés una bona educació i tingués una infantesa feliç és un privilegi, i això em porta a pensar com són les infanteses i les educacions dels altres, fins i tot, les d'altres èpoques. Adonar-me de tot el que s'ha viscut i veure com

s'ha evolucionat, veure com les condicions han variat segons el poder adquisitiu d'una persona, segons el seu gènere o segons l'època històrica. Perquè el passat també és ple de desigualtats.

Tot això em porta a fer aquest treball que lliga ambdues coses: a partir de la literatura descobreixo i analitzo allò que viuen els personatges i els aspectes dels quals parlen i quines són les condicions en què creixen per enfrontar-se a les dificultats que se'ls presentin.

1.2. Objectius

En aquest treball em plantejo els següents objectius:

- Conèixer les condicions en què creixen els personatges de diferents lectures en relació a les èpoques en què estan ambientades.
- Saber quin tipus d'educació rebien els nens i joves dels llibres.
- Poder contrastar la infantesa dels adinerats i la dels pobres.
- Descobrir quina era la situació de la dona/nena en la infantesa durant èpoques anteriors i l'evolució de la seva condició.
- Conèixer els factors que fan que les obres siguin conegudes arreu del món (com els clàssics).
- Saber per què les obres llegides continuen sent actuals i continuen agradant a gent de totes les edats.

1.3. Metodologia del treball

El treball està elaborat a través de la lectura de tres obres escollides, la seva posterior anàlisi, la recerca d'informació sobre el seu context històric i literari, i entrevistes realitzades a partir de l'estudi d'aquestes obres.

2. Marc teòric

2.1. El sí de las niñas

El sí de las niñas és una obra escrita per Leandro Fernández de Moratín, dramaturg i poeta espanyol de la Il·lustració a Espanya. La comèdia va ser estrenada el 1806 a Madrid. La Il·lustració va ser un moviment intel·lectual, filosòfic i cultural que considerava que la raó era la llum que ajudaria a desenvolupar el coneixement humà i a deixar enrere la ignorància per poder aconseguir una societat més avançada. La Il·lustració va ser una de les causes de la Revolució Francesa, fet que va iniciar l'Edat Contemporània i anterior a *El sí de las niñas*. Aquest fet va iniciar una sèrie de revoltes i disconformitats en diversos països europeus, entre ells Espanya. El pensament crític va anar agafant forma i Fernández de Moratín el mostra a la seva obra, en la qual critica la imposició i pressió de les famílies cap a les filles perquè aquestes es casin amb homes adinerats i molt més grans que elles, però també mostrant comportaments que havien de ser evitats pels homes de l'època. La finalitat de les obres de la Il·lustració era ensenyar mentre el lector gaudia de la història.

A l'obra hi podem trobar una comèdia neoclàssica que mostra la situació que viu Doña Francisca, que es veu obligada a casar-se amb Don Diego, un home 43 anys més gran que ella. La situació es complicarà amb l'aparició de l'amant de la jove, que estarà disposat a lluitar per aconseguir el matrimoni amb la seva enamorada. Quan ens hi endinsem podem reconèixer el caràcter dels personatges i la representació de les generacions que, encara que faci molt que van existir, van deixar la seva petjada i van fer-nos arribar els seus pensaments.

Figura 1: Representació teatral de l'obra *El sí de las niñas*.

Font: [Todo Colección](#)

Tot i ser una obra del s.XIX, podem relacionar els caràcters dels personatges amb aquelles persones que veiem dia a dia: un Don Diego il·lustrat ens mostra la timidesa i l'empatia que ens demostren els avis, que ens desitgen el millor encara

que ells no es vegin beneficiats, com es pot veure a l'escena XI del tercer acte entre Doña Irene i Don Diego:

1“Aquí no se trata de ningún desliz, señora Doña Irene; se trata de una inclinación honesta, de la cual hasta ahora no habíamos tenido antecedente alguno. Su hija de usted es una niña muy honrada, y no es capaz de deslizarse... Lo que digo es que la madre Circuncisión, y la Soledad, y la Candelaria, y todas las madres, y usted, y yo el primero, nos hemos equivocado solemnemente. La muchacha se quiere casar con otro, y no conmigo... Hemos llegado tarde; usted ha contado muy de ligero con la voluntad de su hija... Vaya, ¿para qué es casarnos? Lea usted el papel, y verá si tengo razón. (Saca el papel de D. Carlos y se le da a D.ª Irene. Ella sin leerle, se levanta muy agitada, se acerca a la puerta de su cuarto y llama. Levántase D. Diego y procura en vano contenerla.)”

Aquest fragment correspon als instants posteriors a la confessió de D.ª Francisca, que deixa entreveure la seva voluntat a qui, en un principi, havia de ser el seu marit: està enamorada, però no de D. Diego, sinó d'un jove anomenat D. Carlos, el nebot de D. Diego. Aquest ho accepta, entén que una noia honesta com ella mereix el que desitgi i parla amb D. Carlos per fer-li saber que D.ª Francisca l'estima. Llavors explica les novetats a D.ª Irene, mare de D.ª Francisca, i vol ajudar-la a entendre per què la seva filla no fa el que ella li ha manat. Empatitza amb la jove i prefereix veure-la feliç amb algú altre que veure-la trista amb ell.

La mare de Doña Francisca és una dona conservadora i tradicional que no rep fàcilment els canvis que se li proposen, i que creu que la seva filla ha de seguir les seves ordres tot i no ser feliç, com es veu a l'escena IV del segon acte amb D. Diego:

2“No; eso decía yo, y me escuchaba con una atención como si fuera una mujer de cuarenta años, lo mismo... ¡Buenas cosas la dije! Y ella, que tiene mucha penetración, aunque me esté mal decirlo.. ¿Pues no da lástima, señor, el ver

¹ Fernández de Moratín L. Acto II: Escena XI. *El sí de las niñas*. Barcelona: Castalia, 2013. p.274-279. Fragment de la p.278.

² Fernández de Moratín L. Acto I: Escena IV. *El sí de las niñas*. Barcelona: Castalia, 2013. p.183-187. Fragment de la p.185.

cómo se hacen los matrimonios hoy en el día? Casan a una muchacha de quince con un arrapiezo de dieciocho, a una de diecisiete con otro de veintidós: ella niña, sin juicio ni experiencia, y él niño también, sin asomo de cordura ni conocimiento de lo que es el mundo. Pues, señor (que es lo que yo digo), ¿quién ha de gobernar la casa? ¿Quién ha de mandar a los criados? ¿Quién ha de enseñar y corregir a los hijos? Porque sucede también que estos atolondrados de chicos suelen plagarse de criaturas en un instante, que da compasión.”

D.ª Irene no veu correctes els canvis que hi ha a la societat i considera que és una bogeria casar noies amb nois joves en comptes de noies amb homes adults i grans. Segons ella, els homes són els que han de dirigir la llar i assegurar-se que tothom faci el que ha de fer. Des del seu punt de vista no es pot imaginar que hi hagi una llar dirigida per un jove incompetent sense experiència, i rebutja la idea de veure la seva filla amb un noi.

També podem veure com Doña Francisca és aquella noia obedient però farta d'haver de seguir allò que se li ordena, i deixa entreveure allò que vol. Tot i així, està disposada a seguir les ordres de la seva mare perquè no es veu capaç d'aconseguir el que vol: està enamorada d'un noi jove i li agradaria casar-se amb ell. La seva mare intenta obligar-la a estimar Don Diego, amb qui ella voldria que la seva filla es casés. Però Doña Francisca, tot i tenir estima per Don Diego, no l'estima de la manera que la seva mare vol. Doña Francisca està disposada a casar-se amb Don Diego si això és el que la seva mare realment l'obliga a fer, encara sabent que la seva filla està enamorada d'un jove que la faria feliç. Tot i així, Doña Irene, amb l'ajuda de Don Diego, acaba acceptant que la seva filla estigui amb el noi que vulgui.

En aquest fragment hi podem veure com Doña Francisca no acostuma a parlar gaire, fa intervencions curtes i deixa clar que farà el que la seva mare digui:

³*Doña Irene: Pero si ella no...*

D. Diego: Déjela usted, señora; que ella responderá.

³ Fernández de Moratín L. Acto II: Escena V. *El sí de las niñas*. Barcelona: Castalia, 2013. p. 211-217. Fragment de la p.211-212.

Doña Francisca: Bien sabe lo que acabo de decirla... No permita Dios que yo la dé de sentir.

D. Diego: Pero eso lo dice usted tan afligida y...

Doña Irene: Si es natural, señor. ¿No ve usted que...?

D. Diego: Calle usted, por Dios, Doña Irene, y no me diga usted a mí lo que es natural. Lo que es natural es que la chica esté llena de miedo, y no se atreva a decir una palabra que se oponga a lo que su madre quiere que diga.. Pero si esto hubiese, por vida mía que estábamos lucidos.

Doña Francisca: No, señor; lo que dice usted, eso digo yo; lo mismo. Porque en todo lo que me mande la obedeceré."

2.1.1. Educació

Doña Francisca és educada com totes les noies de la seva època en la seva edat. La seva mare sempre s'ha assegurat que la seva filla es comporti com ha de fer-ho. Li ensenya que una noia ha de seguir les indicacions i regles dels seus pares, ha de comportar-se com una muller perfecta, ha d'estar a servei del seu marit en les necessitats que aquest pugui tenir i amb la predisposició per criar els seus fills. Una dona ha de comportar-se com a tal, i no s'admet cap altre escenari possible.

La jove sap que la seva mare no veurà amb bons ulls el fet de rebel·lar-se en contra de la seva voluntat i que no acceptarà que la seva filla es casi amb un noi de la seva edat, jove i incompetent. Doña Irene sempre treu les conclusions que vol entendre quan escolta les paraules de la seva filla —encara que la jove digui quelcom totalment diferent—, i explicarà a Don Diego que la seva filla li té molta estima i que sens dubte es casarà amb ell. I és clar que Doña Francisca no dirà res dolent sobre Don Diego, perquè el troba un senyor amable i educat que sempre l'ha tractada correctament i amb respecte; però no dona mai a entendre que realment es vulgui casar amb ell. En aquesta situació, la jove se sent trista i creu que ningú la pot entendre.

No és fins que es troba en una situació complicada que no és capaç de fer un pas endavant i demostrar el que realment sent: marxa amb Don Diego i la seva mare, i es troba el seu estimat al lloc on descansen. Llavors, Doña Francisca parla amb el jove i expressa els seus sentiments. Don Diego, a la nit, descobreix que la seva

promesa està enamorada d'algú altre, i que aquest altre és el seu nebot. A partir d'aquí, Don Diego s'adona de la situació i no vol que Doña Francisca es casi per no ser feliç. Parla amb Doña Irene i, amb un discurs memorable, la convenç d'acceptar el matrimoni que la seva filla desitja.

Per tant, Doña Francisca no segueix les indicacions de la seva mare en relació al seu casament i té la sort de trobar-se amb el vistiplau de la seva mare quan aquesta ja ha parlat amb Don Diego. Es casa amb Don Carlos, de qui realment està enamorada, i es troba feliç davant la millora de la seva situació.

2.1.2. Els diferents tipus d'adults: Doña Irene i Don Diego

A l'obra hi trobem dos adults que formen part dels personatges principals: Doña Irene i Don Diego. Tots dos intenten ajudar Doña Francisca al llarg de l'obra, però ho fan de maneres molt diferents: Doña Irene intenta ajudar-la a través de les normes socials del moment pensant que això la farà feliç. Don Diego, en canvi, s'adona que la noia no és feliç casant-se amb ell i decideix ajudar-la a convèncer la seva mare perquè es pugui casar amb el seu enamorat. Al final, Don Diego deixa clar que sense la seva ajuda no hauria estat possible el desenllaç feliç de l'obra.

2.2. Oliver Twist

Oliver Twist és una obra de l'autor britànic Charles Dickens. Va ser publicada entre el 1837 i el 1839, als principis de l'època victoriana i enmig d'una Revolució Industrial que va canviar totalment l'economia i societat del país i del continent. El Regne Unit estava en una situació de creixement tant en la indústria com en la població. La societat britànica va passar de ser agrària i rural a ser una societat industrial i urbana. Les màquines van començar a substituir el treball manual i la producció va augmentar significativament, donant pas al sistema econòmic capitalista. Amb aquest sistema, van aparèixer noves classes socials: la burgesia i el proletariat. La prosperitat de les famílies burgeses va permetre que els seus fills tinguessin accés a una educació privilegiada, mentre que aquells que no tenien diners (proletariat) havien de treballar llargues jornades o fins i tot robar per poder aconseguir menjar. En el cas d'*Oliver Twist* podem veure la situació d'un nen que

pateix les conseqüències de viure en una societat que està canviant, deixant enrere els pobres i obrint camí per als rics.

Charles Dickens és un dels autors més coneguts del Realisme, que és un corrent artístic i literari que neix a França durant la segona meitat del s.XIX. A Anglaterra, país d'origen de Charles Dickens, el Realisme apareix durant el regnat de la reina Victòria. La finalitat d'aquest moviment és allunyar-se de la fantasia i mostrar relats versemblants. El Realisme té com a principals característiques l'observació de la realitat, la crítica social i la definició exacta del que passa. El gènere literari més utilitzat en aquest moviment és la novel·la. La burgesia era la classe social protagonista en la majoria d'obres, però en el cas de Charles Dickens no segueix aquesta característica. L'autor anglès acostuma a fixar-se en les classes socials oblidades i rebutjades per la societat, i *Oliver Twist* n'és una prova. Tot i així, *Oliver Twist* no es pot considerar l'obra que millor representa el Realisme perquè Charles Dickens hi aporta un to d'ironia i d'inversemblança que no permet que l'obra sigui totalment realista: la seva manera d'acabar la novel·la, amb un entramat misteriós entre l'Oliver i altres personatges, treu un punt de versemblança en allò que s'explica.

L'Oliver Twist és un nen orfe que ha crescut en un hospici i que s'escapa després de viure en condicions miserables i de patir maltractament per part dels treballadors de l'hospici. Així, arriba a Londres, la capital anglesa, i es veu convençut per un jove a formar part d'un grup criminal que roba per a un ancià jueu. Aquest home s'aprofita de la rapidesa que tenen els joves per moure's i robar, i així sortir-ne guanyant. Un malentès en un robatori porta l'Oliver a conèixer com és la vida en una casa burgesa, on rep educació i menjar de qualitat cada dia. Però tot i així, un cop s'entra en un grup de lladregots no se'n pot sortir fàcilment.

Durant la novel·la podem veure com l'Oliver viu vides contrastades que encara l'afecten més mentalment: viu a Londres envoltat de lladres, alcoholics i assassins; però també té la sort de ser acollit per un home burgès que li dona una altra visió de la vida, i li fa veure que no tot el que els envolta és dolent. L'Oliver que viu aquesta vida és un nen feliç i notem que aquest és l'Oliver Twist de veritat: un nen tímid,

intel·ligent i tranquil. És un nen que gaudeix d'allò que fa i d'aquells que l'acompanyen. Des de la perspectiva del lector es pot veure que la personalitat i el caràcter de l'Oliver estan condicionats per l'ambient on viu: si està en un espai fosc i complicat és un nen trist, petit i poruc. En canvi, si està en un ambient feliç, benestant i tranquil és un nen innocent amb ganes d'aprendre i de gaudir.

I, és clar que l'Oliver aprèn quan forma part d'una llar benestant, rep coneixements acadèmics i personals; però el que realment el porta a ser com és són els moments viscuts anteriorment: l'Oliver té un esperit de supervivència que l'ajuda a trobar solucions quan està en moments complicats, per exemple, quan li han disparat i busca ajuda a la casa on hagués robat si no els haguessin sentit. Però al mateix temps això el fa feble: quan es troba en una bona situació, a gust i amb comoditats, creu que molesta i que el poden fer fora en qualsevol moment. Viu amb la por de ser rebutjat perquè ha passat per moltes d'aquestes situacions. L'Oliver sempre intenta ser el que els del seu voltant volen per tal de no veure's ferit: amb els lladres, veu que el seu cap té objectes de valor amagats per guanyar molts diners, però calla perquè sap que si ho explica li faran mal —o fins i tot el mataran—, i per tant vol assegurar-se la seva supervivència.

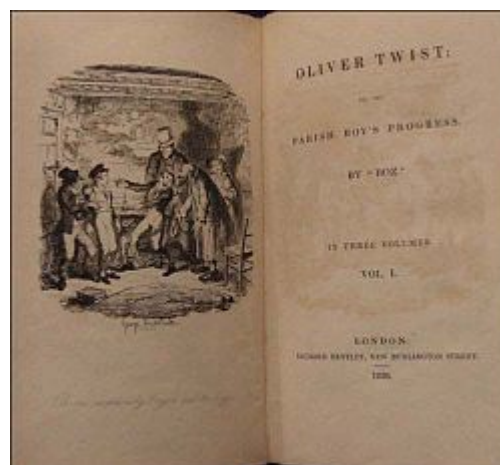

Figura 2: Imatge d'una de les primeres edicions completes d'*Oliver Twist*.

Font: [Viquipèdia](#)

2.2.1. Educació

L'Oliver des de ben petit no rep una educació acadèmica i no és ensenyat per algú que l'entén i l'ajuda quan ho necessita. Ell aprèn a sobreviure. L'instint de supervivència que té és el que l'ha dut a viure tot el que ha viscut, i és el que el defineix. L'Oliver mai s'ha interessat pels estudis acadèmics perquè no pot creure que existeixi una vida millor que la que li ha tocat viure, i ha de resignar-se a sobreviure com pot per molts cops durs que rebí.

Des que neix ja es veu en una situació complicada, amb la seva mare morint i el seu pare desaparegut. La vida a l'hospici és trista i complicada, i els nens orfes no són el primer interès dels que el dirigeixen: els nens són un pes addicional que complica la situació de l'hospici. L'interès principal dels que regeixen l'espai és tenir una bona i tranquil·la vida per tal de no veure's perjudicats, i els nens els dificulten aquesta tasca.

L'Oliver mai va ser un nen amb un caràcter fort que l'ajudés a sobreviure, sinó que s'amagava per tal de no ser vist i poder passar desapercebut. Però la fam el va portar a dur a terme una acció que va marcar la seva sentència a l'hospici: va voler demanar més menjar —perquè en rebia molt poc— i va suposar una infracció prou greu com per argumentar la seva expulsió del centre. D'aquesta manera, l'Oliver es va veure en una situació encara més crítica: no rebia allotjament ni menjar. Tenint en compte que ja era un nen de vuit anys, havia de ser acollit per algú que volgués ensenyar-li un ofici, i ho va aconseguir. Però tot i així, la situació el va perjudicar tant que va haver d'escapar-se i marxar a correuita per tal de no ser castigat.

El fet d'haver de marxar sol cap a Londres, la capital anglesa, el va ajudar a entendre que hauria de passar la vida sol, que semblava que no pogués estar envoltat de gent perquè sempre en sortia malparat.

2.2.2. Pobresa i la riquesa: la seva influència

Tot i voler passar desapercebut, l'Oliver es veu diverses vegades a la línia que hi ha entre la pobresa i la riquesa. El seu pas per la colla de lladres de Londres el porta a trobar un "salvador" que l'ajudi quan està entre misèria. La seva innocència és un aspecte important que el feia destacar. De fet, l'Oliver es veu —per primera vegada— en una bona situació quan forma part d'un robatori enmig d'un dels carrers més concorreguts de la ciutat londinenca.

La víctima del robatori s'adona de la tendresa que amaga l'Oliver i vol donar-li una oportunitat per ser un nen feliç. Per primer cop, l'Oliver està content. El nou ambient en el qual viu el porta a mostrar-se agraït, tranquil i educat, qualitats que el farien

més dèbil en cas de mostrar-les entre els foscos carrers de la ciutat londinenca. I és que tenim dues versions de l'Oliver: l'Oliver pobre i l'Oliver ric.

L'Oliver pobre no acaba d'entendre el que passa al seu voltant. Deixa que els seus sentiments prenguin decisions per ell mateix i no es pensa les coses dues vegades. Es creu qualsevol promesa i accepta les propostes que rep sense parar i pensar si realment el que li “venen” el beneficiarà. El seu esperit de supervivència comença a aparèixer quan ja es troba en una situació complicada, i no s'adona que anteriorment podria haver evitat la situació. És un nen submís i no és capaç de donar la cara i portar la contrària perquè creu que es mereix el que està vivint, ja que ha estat ell qui ho ha “escollit”. Haver-se vist en tants mals moments el fa dubtar d'aquells que el volen ajudar, perquè considera que la bondat sempre va acompanyada d'interessos, i com que ha viscut la situació de la pitjor manera, no pot concebre que per fi hi hagi algú que se li apropi de bona fe.

L'Oliver ric és un nen totalment feliç. La seva innocència el fa especial i les ganades d'aprendre el mostren com un estudiant aplicat i actiu, treballador i intel·ligent. La situació benestant en la qual està l'afavoreix gratament i l'ajuda a conèixer una nova realitat: hi ha gent bona al món que està disposada a ajudar aquells que ho necessiten, i no busquen favors a canvi de les seves accions. Malgrat viure en un món totalment diferent, l'Oliver encara porta el pes de les seves vivències anteriors a sobre i sempre es preocupa pel dia en què faci alguna cosa que molesti els seus “salvadors” i el vulguin fer fora. Té por d'equivocar-se i escoltar “Oliver, ja no et volem”. I per aquesta raó es passa les hores pensant i analitzant el que ha fet, preocupat de trobar alguna acció que el pugui sentenciar.

Aquí podem veure com l'Oliver no s'ho pensa dos cops abans d'acceptar la proposta d'un nen a qui acaba de conèixer, que l'ha convidat a menjar un entrepà i una gerra de cervesa i està parlant amb ell sobre el seu viatge a Londres:

4“—Así que vas a Londres —dijo el ladronzuelo tras haber charlado con Oliver mientras comían.

⁴ Dickens Charles. Capítol 5: Oliver huye a Londres. *Oliver Twist*. València: Editorial Algar, 2021. p.41-47. Fragment de la p. 45.

—Sí.

—¿Y tienes donde quedarte? ¿Tienes pasta?

—No. ¿Tú vives en Londres?

—Sí. Vuelvo hoy. Si quieres, puedes acompañarme. Tengo un amigo, un viejo, que te dará alojamiento y comida. Además, también te dará trabajo si quieres.

El alojamiento era demasiado tentador como para rechazarlo y Oliver lo aceptó, aunque se dijo que saldría huyendo si alguien le zurraba.”

L'Oliver està desesperat i necessita ajuda urgentment, per tant, no es para a pensar si realment es pot veure beneficiat per aquesta proposta o si aquesta situació li pot portar problemes. Després d'un robatori, l'Oliver és ajudat pel senyor que ha estat robat i aquest el porta a casa seva. El nen, per primer cop, se sent estimat i content per estar on és:

⁵“Oliver se sintió muy querido en esa casa. Había tanta tranquilidad, todo estaba tan limpio y ordenado que Oliver se sentía como en el paraíso. Nada le resultaba desagradable. Más bien al contrario. Incluso le agradaba mirar el cuadro de una joven muy bella que colgaba en la habitación en la que lo habían instalado. El retrato lo tenía fascinado por la belleza de la joven, aunque algo le decía que la joven tenía una mirada triste, como si quisiese hablarle y no pudiese. Ni al señor Brownlow ni a la señora Bedwin les pasó desapercibida la fascinación que Oliver sentía cuando miraba el cuadro...”

L'Oliver mai s'ha sentit estimat i ningú s'ha preocupat mai per ell. Sempre ha suposat una càrrega a aquells que han estat responsables del jove i no l'han cuidat correctament. Des que va néixer, l'Oliver ha passat de casa en casa tenint gana, una higiene pobre i una mala relació amb tot aquell que l'acompanyava. Veure's en una situació favorable canvia totalment el seu estat d'ànim: mai havíem conegut el vertader Oliver fins que ell es troba en una bona situació, perquè mostrar-se tal com és hagués suposat un perill. El contrast entre l'Oliver pobre i l'Oliver benestant es veu clar en aquestes dues situacions:

⁵ Dickens Charles. Capítol 9: De cómo Oliver fue mejor tratado que nunca. *Oliver Twist*. València: Editorial Algar, 2021. p.69-77. Fragment de la p.69-70.

⁶“A pesar de todo, Oliver presentía que Fagin y los otros dos no eran tan santos como parecían. Ese juego tan divertido, y a la vez tan sospechoso, y la ristra de pañuelos que colgaban del cordel le daban mala espina. Oliver se imaginó que el Lince, Charley Bates y todos los demás debían robar los pañuelos para Fagin. Entonces recordó lo que había visto en el cofre que el viejo tenía escondido, y pensó que, además de los pañuelos, también debían robar muchas otras cosas. Pero no pensaba decir nada. Quitaría las marcas de pañuelos si el viejo se lo pedía. Oliver sabía muy bien que no estaba en condiciones de hacerse enemigos.”

⁷“En ese momento entró la señora Bedwin con unos libros que acababan de traer. Los dejó en la mesa.

—Traeré el té enseguida —dijo cuando se marchaba.

—Traiga también unos dulces, por favor —dijo el señor Grimwig. El señor Grimwig era muy goloso.

—Que no se vaya el ayudante del librero —dijo el señor Brownlow—. Tengo que devolverle unos libros.

—Pero si ya se ha marchado —dijo la señora Bedwin.

El señor Brownlow saltó del sillón.

—¡Entonces, apresúrese, que vuelva! Además, no le he pagado.

Oliver, una criada y la señora Bedwin salieron deprisa a la calle. Pero del ayudante del librero no había ni rastro. El señor Brownlow se mostró disgustado.

—Ahora tendré que ir yo a devolver los libros —dijo.

—Envíe a Oliver —le dijo su amigo, sonriendo de manera irónica.

Oliver, ansioso por ser de provecho, enseguida se ofreció entusiasmado.

—Sí, por favor, señor Brownlow. Déjeme ir. Sé dónde está la librería; en el barrio de Clerkenwell. Iré corriendo.”

En aquests fragments hi podem veure la diferència entre l'Oliver pobre i l'Oliver ric: quan està amb els lladres, l'Oliver no està tranquil. Intenta passar desapercebut i no vol molestar perquè no es fia d'aquells que l'envolten. Accepta fer allò que li diuen que faci, però ho fa per sobreviure i no tenir problemes, no pas per gust i per mostrar-se agraït. En canvi, en el cas de l'Oliver ric, l'infant està entusiasmada per

⁶ Dickens Charles. Capítol 6: Los engaños de Fagin. *Oliver Twist*. València: Editorial Algar, 2021. pg.48-54. Fragment de la p.52-53.

⁷ Dickens Charles. Capítol 9: De cómo Oliver fue mejor tratado que nunca. *Oliver Twist*. València: Editorial Algar, 2021. p.69-77. Fragment de la p.75.

poder ajudar el senyor Brownlow, l'home que l'ha acollit. Es troba feliç, tranquil i vol ser d'ajuda per demostrar el seu agraïment i la seva gratitud amb el senyor Brownlow.

Al final de la novel·la, l'Oliver descobreix el seu origen i finalment es troba en una situació estable que per fi sap que no és temporal. Veiem un Oliver més tranquil i segur de si mateix, un Oliver que ha après de tot allò que ha viscut i que no té por a dir la veritat per condemnar aquells que s'han d'ell i de molts altres infants per al seu interès propi. El final de l'Oliver és feliç: acaba trobant la germana de la seva mare, amb qui havia viscut un temps sense saber qui era realment. Per fi se sent recomfortat per una ànima familiar. Amb aquest descobriment, l'Oliver hereta part de la fortuna del seu pare, de qui ja en coneix la història, i es treu un pes de sobre: el de no saber d'on venia ni qui era. En aquest fragment podem veure quin acaba sent el destí d'Oliver Twist:

⁸“El señor Brownlow adoptó a Oliver, el hijo de su mejor amigo, y con la señora Bedwin se mudó a vivir cerca del hogar de los Maylie. La decisión no pudo hacer más feliz a Oliver, ya que entre todos formaron como una nueva familia en la que no faltaron el doctor Losberne y el señor Grimwig, siempre dispuesto a comerse la cabeza por cualquier tontería.”

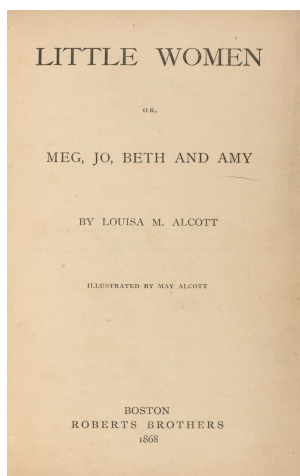
L'Oliver acaba en una família formada per tots aquells que l'han ajudat —o almenys acompanyat— durant les etapes més felices de la seva infantesa: el senyor Brownlow i els seus acompanyants, els primer que li van ensenyar què és una llar; la família Maylie, els que el van acollir després que li haguessin disparat, que l'havien cuidat durant mesos i la família adoptiva de la seva tia, que desconeixia l'existència de l'Oliver; el doctor Losberne, qui l'havia curat i cuidat quan va patir l'accident del qual acabem de parlar; i el senyor Grimwig, aquell amic del senyor Brownlow que havia dubtat de l'Oliver i les seves intencions, tot i que al final accepta el seu error.

Dickens aconsegueix escriure una obra que commou i que retrata la vida del pobre i la vida del ric en la societat anglesa de la primera meitat del s.XIX.

⁸ Dickens Charles. Capítol 32: Final. *Oliver Twist*. València: Editorial Algar, 2021. pg 238-240. Fragment de la p.238.

2.3. Mujercitas

Mujercitas és una obra escrita per Louisa May Alcott, escriptora estatunidenca, i publicat el 1868. La trama de l'obra es situa a Concord (Massachusetts) enmig de la Guerra de Secessió, també coneguda com la Guerra Civil dels Estats Units. La Guerra de Secessió va ser un conflicte armat entre 1861 i 1865. El conflicte va enfrontar 24 estats del nord (la Unió) amb 11 estats del sud (la Confederació) dels EUA. La principal diferència entre els dos bàndols era el seu punt de vista davant l'esclavitud: la Unió volia abolir-la per tal d'aconseguir una nació lliure i avançada, mentre que la Confederació refusava desfer-se dels esclaus i la mà d'obra gratuïta que els oferien. A causa d'aquest conflicte, molts pares i germans van veure's obligats a lluitar per defensar allò en el que creien i van deixar a casa àvies, mares, germanes i filles que vivien com podien. La pobresa era present en moltes cases, mentre que la riquesa era propietat de molt poques famílies.

L'obra de Louisa May Alcott forma part del Realisme i del Naturalisme. El Realisme, com ja s'ha explicat, és un moviment que es caracteritza per l'observació de la societat i la versemblança de la història. El Naturalisme és un corrent literari caracteritzat per tenir una visió artística de la realitat i voler reflectir les situacions de les classes socials més desfavorides. *Mujercitas* pot ser considerada una Bildungsroman —un tipus de novel·la centrat en la formació, el creixement i l'evolució dels personatges a mesura que passa el temps—.

Figura 3: Sisena edició de *Little Women*, de Louisa May Alcott.

Font: [Viquipèdia](#)

Mujercitas representa la vida d'unes noies que viuen en un petit poble de Massachusetts amb la seva mare i una cuidadora. El seu pare és voluntari a la Guerra de Secessió i defensa el nord. Mentre esperen que el seu pare torni, les noietes rebran una educació no només acadèmica, sinó també en rebran de personal. La seva mare els ensenya a ser agraïdes amb el que tenen i a saber perdonar allò que els ha molestat, però també els ensenya a ser felices amb allò

que es té i a ajudar a aquells que necessitin ajuda. Sembla estrany que la solidaritat vingui d'aquells que més la necessiten.

També hi trobem una noia trencadora i rebel que no està d'acord amb allò que se li imposa pel fet de ser dona: no li agrada portar vestits i exhibir-se per tal de trobar un marit que la cuidi, no vol seguir les directrius d'una "bona noia", i no vol doblegar-se davant del poder. No vol ser l'estereotip bàsic de la dona a l'època, rebutja el futur que volen les persones tradicionals: no busca ser una dona de llar que cuidi els fills i la casa, no vol entregar-se a ser una muller perfecta i està decidida a fer el que li agrada. Escriu perquè és el que la fa feliç, encara que la distregui en el seu deure de ser "la muller que es mereix un marit".

El caràcter avançat que presenta *Mujercitas* es pot veure reflectit en un fet relativament proper: la primera versió completa de *Mujercitas* en castellà va ser publicada per primer cop el 2004, ja que les versions anteriors havien estat modificades pels editors, que havien arribat a eliminar capítols sencers de la novel·la de Louisa May Alcott.

2.3.1. Educació

Per parlar de l'educació a *Mujercitas* hem de fixar-nos en totes les germanes March i els seus caràcters totalment diferents. La Meg, la Jo, la Beth i l'Amy són joves amb diferents punts de vista sobre com han de viure la seva vida, i això enriqueix l'obra perquè ens permet veure com viu cadascuna d'elles la seva infantesa i el canvi a ser adulta. La Meg i la Jo no han rebut una educació pròpiament acadèmica, ja que són personatges que destaquen sobretot per la seva determinació en aconseguir allò que volen sense haver rebut uns coneixements acadèmics: podem dir que són autodidactes. La Beth tampoc rep una educació acadèmica i és la que es passa més temps a casa, aprenent a cosir i a cuidar la casa. Ella no necessita res més que un piano i la seva família, amb això és feliç. Prefereix ajudar la seva mare a cuidar la casa i a ajudar els més desfavorits que elles. L'Amy, en canvi, sí rep una educació acadèmica pròpiament dita: va a l'escola i aprèn allò que les seves germanes no han après a través de l'explicació d'un professor. La seva voluntat és ser artista i tot i ser l'única que va a l'escola no ho gaudeix.

2.3.2. El passat i el present: acaben aconseguint allò que sempre han desitjat?

Les germanes March tenen caràcters totalment diferents que acaben determinant quin és el seu futur proper. Cadascuna té el seu pensament crític i decideix quin camí vol seguir quan creixi. D'aquesta manera, podem veure com cadascuna d'elles viu una vida diferents a les altres.

La **Meg** —o Margaret— sempre ha sabut el que vol. Desitja una vida tranquil·la i està d'acord amb les idees que se li imposen: ha de ser una bona muller pel seu marit, ha de cuidar la llar i ha d'estar a càrrec dels nens. Entén que quan el seu home arriba a casa el sopar ha d'estar fet, la taula ha d'estar parada i la cuina ha d'estar neta. La seva feina és satisfer les necessitats del marit i home de la casa. Ha de seguir les seves indicacions i no es pot queixar. En definitiva: ha de ser el prototip de la "dona" en aquell moment. Com que totes són germanes, entén que ella, sent la més gran, ha de buscar la salvació de la família casant-se amb un home ric que pugui cuidar la seva família.

Per sort, aquest pensament queda rebutjat quan la Meg coneix amb profunditat en John, professor del seu veí Laurie. La jove ja no es preocupa solament per la seva família, sinó que s'adona que també s'ha de preocupar pel que ella vol i ha d'aconseguir que el seu marit formi part de la vida dels seus fills, cuidant-los i ensenyant-los com s'han de comportar. La Meg s'adona que la vida que ella volia no la faria feliç perquè l'obligaria a estar tancada a casa treballant i, quan en sortís, seria una dona hipòcrita com aquelles a qui tenia tan poca estima quan era una noieta.

Queda clar el canvi de mentalitat de la Meg quan parla amb la tia March sobre el seu matrimoni:

⁹—Vamos, Meg, hija, sé razonable y acepta mi consejo. Lo hago por tu bien. No quiero que echas a perder tu vida cometiendo un error desde el primer momento. Debes casarte bien y ayudar a tu familia. Tu obligación es buscar a alguien con dinero y eso es algo que deberías tener muy presente.

—Mis padres no piensan así. Les gusta John aunque sea pobre.

—Hija mía, tus padres saben de la vida aún menos que dos bebés.

⁹ May Alcott L. Capítol 23: La tia March zanja el problema. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.223-231. Fragment de la p.227.

—Me alegro —exclamó con firmeza Meg.

La tía March hizo oídos sordos a esta observación y continuó su sermón:

—Este Rook es pobre y no tiene parientes ricos, ¿no?

—No, pero tiene buenos amigos.

—No se puede vivir de los amigos. Inténtalo y verás lo que te espera. ¿No tiene negocios?

—Aún no, pero el señor Laurence le ayudará.”

La Meg ja no creu que s'hagi de casar amb un home ric, encara que la seva tia March li deixi clar que és la seva obligació. Es planteja realment si la seva vida ha d'anar dirigida als altres, com sempre havia pensat, o si ha d'anar dirigida a ella, però sense oblidar-se dels altres.

I en aquest altre fragment podem veure com la Meg, després de casar-se amb en John Brooke, creu saber com ha de viure la vida de casada:

¹⁰—Querida mamá, no creas que me separo de ti o que te quiero menos porque ame tanto a John —dijo abrazada a su madre con los ojos empañados—. Papá, vendré todos los días y espero que me reservéis un lugar en vuestros corazones aunque esté casada. Beth pasará mucho tiempo conmigo y las demás vendrán de vez en cuando a verme para reírse de mis esfuerzos por convertirme en una buena ama de casa. ¡Gracias por haber hecho que el día de mi boda haya sido tan feliz!”

Finalment, ens trobem en la situació en què la Meg entén que la vida de casada i dona de la casa no és tan fàcil com s'esperava, que necessita ajuda del seu marit:

¹¹—Ha sido un error, lo reconozco, pero si me echas una mano lo podemos arreglar y pasar un buen rato. No llores, querida, haz un pequeño esfuerzo y prepáranos algo para comer. Somos como dos cazadores hambrientos, nos comeremos lo que sea sin rechistar. Danos un poco de pan con queso y embutido; prometo que no te pediré mermelada.

¹⁰ May Alcott L. Capítol 25: La primera boda. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.249-255. Fragment de la p.255.

¹¹ May Alcott L. Capítol 28: Experiencias domésticas. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.275-288. Fragment de la p.280.

Esto último lo dijo en son de broma, con su mejor intención, pero la frase selló su destino. Meg consideró que la alusión a su triste fracaso resultaba demasiado cruel y perdió el último átomo de paciencia que le quedaba al decir:

—Pues tendrás que subsanar el error tú solo lo mejor que sepas. Estoy demasiado agotada para esforzarme por nadie. Es muy propio de un hombre proponer que le demos un vulgar plato de pan con queso a un invitado. Yo no haré nada parecido en mi casa. Lleva a Scott a casa de mi madre y dile que yo no estoy, que he enfermado o que estoy muerta, lo que sea. No pienso recibirle, y vosotros dos os podéis reír de mí y de mi mermelada cuanto os plazca; no comeréis nada aquí.”

La **Jo** —Josephine— March és una de les protagonistes més reivindicatives de la literatura universal. La seva capacitat per fer front als obstacles la mostra com una noia lluitadora que no es conforma amb el que li ve donat. No vol acceptar el seu “destí” com a dona de l'època: no li interessa ser una dona hipòcrita, rica i desesperada de poder, sinó que simplement vol ser feliç escrivint i vivint com pugui, encara que hi hagi dificultats. Quan va saber que el seu pare anava a la guerra, ella volia acompanyar-lo per defensar els seus pensaments —els del nord— i ajudar el seu país a estar en una millor situació. Tot i així, també és una noia amb un caràcter molt fort que, de vegades, la pot perjudicar. Sempre està a la defensiva i s'enfada quan algú fa quelcom que no li agrada. S'irrita fàcilment amb les accions de l'Amy, la seva germana petita, i creu que tot el que fa és per molestar-la. Té una bona relació amb el seu millor amic, en Laurie, net del seu veí, i el considera un germà més.

En aquest fragment podem veure com la Jo parla amb la seva mare sobre el seu caràcter i la seva impulsivitat:

¹²—Laurie lo hizo todo. Yo me limité a dejarla sola. Madre, si muere, será culpa mía. —Jo se desplomó junto a la cama entre sollozos y le contó lo ocurrido, condenando su dureza de corazón y expresando con lágrimas cuánto agradecía haber escapado del duro castigo que podía haber caído sobre ella—. ¡Es por culpa de mi mal genio! Intento enmendarlo y, cuando creo que lo he conseguido, vuelve a surgir y es peor que antes. ¡Oh, madre! ¿Qué puedo hacer? —gritó la pobre Jo, desesperada.

¹² May Alcott L. Capítol 8: Jo conoce a Apolón. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.79-88. Fragment de la p.85-86.

—Mantenerte atenta y rezar, cielo. No dejes de intentarlo y no pienses que es imposible superar tu defecto —dijo la señora March, llevando a su hombro la cabeza desgreñada y besando la mejilla húmeda con tanta ternura que Jo redobló el llanto.

—¡No sabes ni puedes imaginar lo malo que es! Es como si fuera capaz de cometer una barbaridad cuando me enfado. Me pongo tan furiosa que podría hacer daño a cualquiera y disfrutarlo. Me temo que un día haré algo espantoso y me arruinaré la vida haciendo que todos me odien. ¡Oh, madre, ayúdame!”

Tossuda, la Jo acaba marxant a Nova York per aconseguir la seva voluntat: ser institutriu i poder viure d'allò que li agrada. A la ciutat novaiorquesa hi passa molts bons mesos i guanya diners escrivint històries per editorials. D'aquesta manera, la Jo té prou diners per poder enviar-ne una proporció a casa i ajudar la seva família, i també pot seguir amb la seva carrera com a escriptora. Gaudeix del temps que hi passa i hi coneix el professor Bhaer, amb qui en un futur es casarà.

Aquí podem llegir com la Jo decideix anar a Nova York i ho explica a la seva mare:

¹³—El otro día me preguntaste por mis deseos, mamá. Pues bien, quiero compartir contigo uno de ellos —dijo cuando estuvieron solas—. Me gustaría pasar el invierno fuera de casa para cambiar de aires.

—¿Por qué? —preguntó la madre mirándola como si temiese que aquellas palabras tuvieran un sentido oculto.

Jo contestó muy seria sin levantar la vista de su labor:

—Quiero conocer algo nuevo. Estoy inquieta y deseo ver, hacer y aprender más cosas. He estado demasiado centrada en mi pequeño mundo y necesito cambiar de aires. Si puedes prescindir de mí durante el invierno, me gustaría alejarme un poco del nido y alzar el vuelo.

—¿Y adonde irás?

—A Nueva York. Ayer se me ocurrió una idea, verás. ¿Recuerdas que la señora Kirke te escribió para pedirte que la ayudases a encontrar una joven que cosiese e hiciese de institutriz para sus hijos? Es bastante difícil encontrar a una persona adecuada, pero creo que yo podría encajar en el puesto con un pequeño esfuerzo.”

¹³ May Alcott L. Capítol 32: Tiernas inquietudes. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.323-333. Fragment de la p.330.

La Jo no és un personatge que es doblega davant les directrius marcades. No segueix el que està dictat i manté una posició ferma en contra de les injustícies. D'aquesta manera, és un dels personatges més reivindicatius de l'obra i de la literatura en si. A més, segueix la seva voluntat i fa allò que ella creu correcte per ajudar els altres. El final de la novel·la n'és un exemple: la Jo hereta la casa de la tia March i decideix fer-ne una escola per cuidar i ajudar nens:

¹⁴—*Querida, es una casa enorme y necesitarás dinero para mantenerla en buen estado. Sólo el jardín y el huerto requieren del trabajo de dos o tres hombres, y me parece que ése no es el fuerte de Bhaer, ¿me equivoco?*

—*Si se lo pido, hará lo que pueda por aprender.*

—*¿Y qué esperas, vivir de lo que cultivéis? Puede que suene idílico, pero es un trabajo duro y desesperante.*

—*La cosecha que tendremos será muy provechosa —dijo Jo entre risas.*

—*Vaya, ¿y puedo saber de qué estupenda cosecha me habla, señora?*

—*¡Niños! Quiero abrir una escuela, una escuela que sea como un hogar en el que aprendan a ser buenos y felices. Yo los cuidaré y Fritz les dará clase.*”

La **Beth** és la bona. La germana tímida, la que no vol ser mai el centre d'atenció i que es tanca en si mateixa per no haver de parlar amb ningú. Se centra en les seves aficions i s'espanta per allò desconegut. El seu cor és ple de tendresa i és capaç de fer el que sigui necessari per ajudar els que ho necessiten. Les seves aspiracions són “senzilles”: vol ser feliç i fer feliços els altres.

Aquí hi veiem les aspiracions de la Beth quan parlen sobre els seus “castells a l'aire”:

¹⁵—*El mío es quedarme tranquilamente en casa con padre y madre y ayudar a cuidar de la familia —dijo con satisfacción Beth.*

—*¿No deseas nada más? —preguntó Laurie.*

—*Desde que tengo mi piano estoy satisfecha. Sólo deseo que todos tengamos buena salud y estemos juntos, nada más.*

¹⁴ May Alcott L. Capítol 47: La cosecha. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.485-494. Fragment de la p.485.486.

¹⁵ May Alcott L. Capítol 13: Castillos en el aire. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.139-146. Fragment de la p.143.

Malauradament, la Beth no acaba veient el seu futur ple. Emmalalteix amb escarlatina i la pateix durant molt temps. Mentre les seves germanes viuen la seva vida tal com sempre han desitjat, veient món i descobrint coses noves, ella està tancada a casa amb el seu piano a causa de la seva poca resistència. Visita el seu veí, el senyor Laurence, i passa un bon temps amb l'ancià que viu sol entre molta riquesa. El piano és l'acompanyant de la Beth durant la seva curta vida i és l'objecte amb el qual es desfoga de tot el que viu. Tot i així, la seva bondat fa que la jove s'enorgulleixi i estigui contenta veient les seves germanes complir els seus somnis, i no vol que el seu estat de salut les freni en el camí d'aconseguir ser felices. Aquest fragment mostra com la Beth comparteix amb la Jo el seu "secret", acceptant que sap que està morint:

¹⁶“Un día, Beth habló. Jo pensó que su hermana dormía porque estaba muy quieta, dejó a un lado su libro y se la quedó mirando con melancolía, buscando algún rastro de esperanza. Pero no encontraba nada que la consolara; tenía el rostro más delgado y las manos parecían demasiado débiles para sujetar incluso las pequeñas conchas rosadas que habían recogido en la playa. En ese momento comprendió con amargura que Beth se alejaba llevada por la corriente y sus brazos se tensaron instintivamente como para retener su preciado tesoro. Las lágrimas le empañaron los ojos y se le nubló la vista; cuando se las enjugó, encontró a Beth mirándola de frente con tal ternura que aquellas palabras que pronunció estaban de más:

—Jo, querida, me alegra que lo hayas descubierto. He querido decírtelo varias veces, pero no sabía cómo hacerlo.”

I aquí llegim el moment de la mort de la Beth, acompanyada per la seva família:

¹⁷“La lectura de aquellas líneas emborronadas y llenas de tachones, desiguales y débiles, aportó un gran consuelo a Beth, porque si algo lamentaba era pensar que no había aprovechado bien su vida. Las palabras de su hermana indicaban que su existencia no había sido vana y que su muerte no aportaría sólo desconsuelo, como temía. Permaneció un rato sentada con la nota doblada entre las manos hasta que el tronco de la chimenea, ya carbonizado, se partió y

¹⁶ May Alcott L. Capítol 36: El secreto de Beth. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.373-378. Fragment de la p.375.

¹⁷ May Alcott L. Capítol 40: Un valle de sombras. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.415-421. Fragment de la p.420-421.

Jo se despertó para avivar el fuego. Se deslizó hacia la cama de Beth pensando que dormía.

—No estoy dormida, querida, pero soy muy feliz. Mira, he encontrado esto y lo he leído. Supuse que no te importaría. ¿Es verdad que para ti significa todo esto, Jo? —preguntó con tristeza y sincera humildad.

...

Al llegar la mañana el fuego estaba apagado por primera vez en mucho tiempo, Jo no ocupaba su lugar y en la habitación reinaba el silencio. Pero un pajarillo cantaba alegremente en una rama cercana, en la ventana florecían las campanillas de invierno y el sol de primavera entraba como una bendición para iluminar el plácido rostro que reposaba sobre la almohada, un rostro tan lleno de paz imperturbable que sus seres queridos sonrieron a pesar de las lágrimas y agradecieron a Dios que Beth se encontrase bien, al fin.

L'**Amy** és la nena pobra que vol ser rica —almenys quan és petita—. No suporta veure les seves companyes amb roba nova, amb joies brillants, viatjant o amb aliments cars que considera “molt bons”. És molt gelosa i egoista, i no és un reflex de l'educació rebuda per part dels seus pares. Té la necessitat de créixer excessivament ràpid i vol seguir al peu de la lletra el “comportament que ha de tenir una dona”. Les seves aspiracions es basen en casar-se amb un noi ric que la pugui mantenir i poder ser una artista reconeguda arreu del món gràcies a les seves pintures. Sempre troba algun aspecte de la seva figura del qual queixar-se, ja sigui el seu nas o la seva “cara massa rodona”. Tot i així, amb el temps aprèn a tenir un comportament més adequat. La seva mare la recondueix cap al camí correcte, però sap que és perquè, al cap i a la fi, l'Amy és una nena que tan sols vol tenir les mateixes oportunitats que les seves amigues, i no hi ha cap culpa en voler tenir el mateix que tenen els altres.

En aquest fragment podem veure com, després que les seves germanes, sobretot la Jo, no li permetessin acompanyar-les al teatre, l'Amy, gelosa, fa una cosa per molestar la Jo:

¹⁸“Al llegar a casa, encontraron a Amy leyendo en el salón. Cuando entraron sus hermanas, adoptó una expresión ofendida y no apartó los ojos del libro ni

¹⁸ May Alcott L. Capítol 8: Jo conoce a Apolón. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.79-88. Fragment de la p.81.

preguntó nada. Tal vez la curiosidad habría vencido al resentimiento de no haber estado Beth allí para hacer preguntas y pedir una descripción con todo lujo de detalles de la obra. Al quitarse su mejor sombrero, Jo miró la cómoda porque en su última pelea Amy se había desahogado volcando el cajón de Jo en el suelo. Sin embargo, todo estaba en su sitio. Tras un vistazo a sus armarios, bolsos y cajas, Jo decidió que Amy había olvidado y perdonado lo ocurrido.

Sin embargo, se equivocaba porque al día siguiente descubrió algo que desencadenó una tormenta. Esa tarde, Meg, Beth y Amy estaban juntas cuando Jo entró como un torbellino en el salón y preguntó sin aliento:

—¿Quién se ha llevado mi libro?

...

—Amenázame todo lo que quieras porque no volverás a ver ese libro viejo y ridículo —gritó Amy, también irritada.

—¿Por qué no?

—Lo he quemado.”

I, en aquest altre, veiem com a l'Amy no li agrada la seva imatge:

¹⁹“A Amy le sigue preocupando su nariz, que se niega a adoptar un perfil griego. Tampoco le agrada su boca, que le parece excesivamente grande y con un labio inferior demasiado prominente. Esos rasgos imperfectos le dan personalidad a su rostro, pero ella no lo ve así y sólo encuentra consuelo en la maravillosa blancura de su tez, sus vivos ojos azules y sus bucles, más dorados y abundantes que nunca.”

Amb el temps, l'Amy acaba sent una noia més aviat humil. Entén la seva situació i lluita per canviar-la o, almenys, gaudir de les oportunitats que se li proposen. Va a Europa amb la seva tia Carrol per poder descobrir els països de “l'antic continent” i poder millorar en la seva tècnica de pintura. A Europa és on hi passa una de les millors etapes de la seva vida. Hi coneix gent nova i hi troba amics, passeja pels carrers dels quals havia sentit a parlar i visita els monuments i edificis que havia estudiat a casa seva.

¹⁹ May Alcott L. Capítol 25: La primera boda. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.249-255. Fragment de la p.251.

Al final de la novel·la, l'Amy ha canviat totalment gràcies al seu viatge a Europa amb la tia Carrol. Sense adonar-se'n, l'Amy i en Laurie s'enamoren passant temps junts a l'antic continent i podem veure que ambdós personatges han evolucionat a través de la història. Aquí hi ha una mostra del canvi de l'Amy:

²⁰*“El rostro de Amy irradiaba ese dulce brillo que surge de un corazón en paz, su voz poseía una ternura distinta y su aspecto, antaño frío y cursi, denotaba una dignidad femenina irresistible. Había abandonado toda afectación y la amable dulzura que presidía todos sus gestos contribuía a aumentar su encanto más que su belleza recién adquirida o su antigua elegancia, porque era la prueba inequívoca de que se había convertido en una auténtica dama, tal como siempre había soñado.”*

2.4. Èxit, traduccions i adaptacions

Oliver Twist i *Mujercitas* són obres considerades clàssics universals. El seu èxit les ha portat a ser traduïdes a un gran nombre de llengües i són llegits arreu del món. Però quina és la clau de l'èxit que comparteixen?

Ambdues obres presenten històries realistes que reflectien allò que molts contemporanis a la història vivien. Poder adonar-se de les similituds que hi ha amb la societat del moment i relacionar-ho amb allò que es veu dia rere dia és un fet que condiciona l'èxit que pot arribar a tenir una obra. Poder veure's reflectit en una història que podria ser la de qualsevol dona una eina al lector per poder imaginar-se allò que no els expliquen. La societat té la necessitat de poder reconèixer-se en la ficció, i en aquell moment ho aconseguen a través dels llibres.

Figura 4: Fotografia de la pel·lícula *Little Women* (2019).

Font: Sony Pictures.

El fet de ser coneguts arreu dels seus països de procedència va fer que aquestes obres creuessin fronteres, i amb això també barreres lingüístiques. A partir d'aquell moment l'obra esdevenia internacional, i el seu èxit també. I donat que té èxit, per

²⁰ May Alcott L. Capítol 43: Sorpresas. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.443-457. Fragment de la p.450.

què no s'hauria d'explotar? Si una cosa agrada, tornarà a agradar. No cal canviar res, només fer-ho més atractiu a la modernitat. Hi ha una adaptació cinematogràfica de l'obra de Charles Dickens: *Oliver Twist* (2005) i l'obra de Louisa May Alcott ha estat adaptada diversos cops: *Mujercitas* (1917, 1918, 1933, 1949, 1994, 2018 i 2019).

I per què *El sí de las niñas* no ha tingut la repercussió de la qual aquestes obres han gaudit? Hem de tenir en compte que tant *Oliver Twist* i *Mujercitas* són obres que es consideren clàssics, i el seu èxit també es deu a una diversitat de factors:

Oliver Twist (Regne Unit) i *Mujercitas* (Estats Units) són obres escrites en països considerats grans potències colonials. Ambdós territoris tenien moltes colònies sota el seu govern i hi instauraven les seves costums: l'idioma, la religió, la cultura... Les potències eren molt importants i la seva llengua era un exemple de cultura internacional. Aquells que volien ser considerats intel·lectuals aprenien les llengües més reconegudes arreu del món i l'anglès n'era una. També cal tenir en compte el factor del país i la política que hi ha en cada territori. Els Estats Units era una república i el Regne Unit una monarquia parlamentària, i ambdós gaudien d'un sistema polític liberal. En canvi, Espanya estava encallada en una monarquia absolutista amb un govern molt tancat en els seus ideals. Això va dificultar molt l'ascens d'obres com *El sí de las niñas* a nivell internacional. El govern absolutista que regnava a Espanya no permetia res que pogués posar en dubte la cultura que volien instaurar: l'home és el governant de la casa, la dona no té dret a decidir, cuida els fills i està a disposició del marit o simplement vol demostrar que la revolta contra allò establert no és correcte. A causa d'aquests factors, l'obra de Moratín va ser prohibida pel rei Ferran VII el 1815 després de la Guerra del Francès i d'un govern il·lustrat que havia donat pas a l'ascens dels afrancesats com Moratín.

Tot i això, també s'ha de tenir en compte allò que explica l'obra, i com ho explica. *El sí de las niñas* explica la història d'una jove que es veu obligada a casar-se amb un home molt més gran que ella i ho fa a través de l'obra de teatre, amb un vocabulari més aviat complex (en temps actuals) i una finalitat moralitzadora que no acaba d'arribar al lector com sí ho fa *Mujercitas*, també influenciat pel seu context històric.

Figura 5: Instantània de la representació cinematogràfica d'*Oliver Twist* (2005).

Font: TriStar Pictures.

3. Marc pràctic

3.1. Metodologia de la part pràctica

Entrevistes

A través d'unes entrevistes a professionals i docents —Anna Maria Velaz, presidenta de l'Atenea; Joan Manel Soldevilla, professor de Llengua i Literatura Espanyoles; Maria Mercè Cuartiella, escriptora. Llavors es farà la seva posterior anàlisi i s'extreuran conclusions de les respostes rebudes.

3.2. Entrevistes a professionals

Entrevistes a tres professionals de la matèria relacionada amb el treball: Anna Maria Velaz, escriptora i presidenta de l'Atena de Figueres; Mercè Cuartiella, escriptora; i Joan Manel Soldevilla, escriptor i professor de Llengua i Literatura Castellana a l'Institut Ramon Muntaner. L'entrevista està dividida en tres apartats i una pregunta general al final. La finalitat d'aquesta entrevista és descobrir per què les obres escollides segueixen sent actuals i saber quins factors van influir en l'èxit de les obres presentades.

3.2.1. Els entrevistats

Maria Mercè Cuartiella Todolí: Maria Mercè Cuartiella Todolí va néixer a Barcelona el 1964 i actualment viu a Figueres. És llicenciada en filologia per la Universitat de Barcelona. És escriptora i dramaturga. Ha col·laborat en premsa i revistes especialitzades com *Encesa* o *Diari de Girona*. Ha treballat com a guionista i presentadora televisiva. Actualment forma part de l'equip editorial de Brau Edicions.

Algunes de les seves obres són *Cuando las cosas van mal* (1999); *L'afer marsellès* (2014); *La font i els dies* (2020); i *Un món sense l'Oriol Gante* (2021).

Ha aconseguit diverses distincions al llarg de la seva carrera com a escriptora:

- Premi de novel·la curta Ciudad de la Laguna, 1999.
- Premi Carlota de Mena, 2005.
- Premi Llibreter de narrativa, 2012.
- Premi Mercè Rodoreda de contes i narracions, 2014.

Joan Manuel Soldevilla Albertí: Joan Manuel Soldevilla va néixer el 1964 a Barcelona i actualment viu a Figueres. És llicenciat en Filologia per la UB i diplomàtic en teologia per la UdG. És professor, escriptor i especialista en publicacions de còmics i literatura popular. Va ser professor a la UdG, entre 1994 i 2002, i professor a l'Institut Ramon Muntaner de Figueres actualment.

Algunes de les seves obres són *Univers Hergé* amb il·lustracions de Dani Majà (2007); *Figueres, possiblement la ciutat més estranya del món* (Figueres, 2012); *Don Quijote en Barcelona: la ciudad imaginada*. Figueres: Cal·lígraf, 2016; *L'amic de Praga*. Barcelona: Columna, 2017; i *Autopista*. Barcelona: Columna, 2021.

Anna Maria Velaz Sicart: Anna Maria Velaz va néixer a Figueres, a l'Alt Empordà i és llicenciada en Filologia Catalana i Filosofia.

Ha treballat en el camp de Filologia Catalana i Francesa, tant en la docència com en la recerca, i en l'àmbit de Literatura Comparada ha analitzat les relacions existents entre autors de la literatura catalana i la literatura francesa.

Actualment treballa desinteressadament dins el camp de l'associacionisme cultural a través d'Atenea, Associació de Cultura del Casino Menestral, entitat de la qual és presidenta dels de l'any 2000, amb la programació de conferències i actes culturals de periodicitat setmanal.

Ha aconseguit les següents distincions:

- Premi Indiqueta del Consell Comarcal de l'Alt Empordà per la divulgació i el manteniment de les arrels pròpies de la comarca, 2011.
- Fulla de Figuera de Plata per la tasca desenvolupada a favor de la cultura a la ciutat i "ser un referent en la divulgació de la llengua i la Literatura", 2022.

3.2.2. Les preguntes

Punt de vista literari:

El sí de las niñas

- La Il·lustració és un moviment intel·lectual que canvia la societat del moment, sobretot el seu pensament. Considera que suposa un abans i un després en la manera d'entendre la literatura?
- La comèdia de Moratín és una de les primeres en fixar-se en la situació de la noia jove davant la pressió de la societat a veure-la casada. Tenint en compte que no va haver-hi canvis socials en relació a la situació que patien les dones, creu que aquesta obra enforteix encara més la tradició del sistema social dirigit pels homes?
- L'obra *El sí de las niñas* va ser prohibida el 1815 amb la restauració del rei Ferran VII, privant els espanyols de poder veure l'obra en escena. Aquest fet pot servir per justificar que l'obra sigui revolucionària?

Oliver Twist

- El Realisme és un moviment literari enfocat en representar la realitat amb tot tipus de detalls, però sense idealitzar la situació, analitzant-la minuciosament. Es podria dir que aquest moviment dona pas a novel·les més crues i tristes amb les quals els lectors poden connectar més fàcilment?
- Una de les principals característiques del Realisme és la crítica social i política. Diria que *Oliver Twist*, novel·la de Charles Dickens, és una flagrant crítica a la societat anglesa del moment (una societat arrelada al sistema capitalista emergent gràcies a la Revolució Industrial que volia obtenir el màxim benefici i es preocupava poc per la persona)?
- *Oliver Twist* és la novel·la més coneguda de Charles Dickens, però també és la més coneguda del Realisme anglès. Creu que és l'obra que millor representa aquest moviment literari? O hi ha hagut altres elements en relació a l'obra que han ajudat a fer-la reconeguda (ja sigui l'idioma, la societat, la cultura...)?

Mujercitas

- El Realisme és un moviment europeu, però autors estatunidencs, com Louisa May Alcott, també hi contribueixen. *Mujercitas* n'és una prova, però considera que el moviment literari es veu condicionat pel lloc on s'ha escrit l'obra? És a dir, els Estats Units queden molt lluny d'Europa, i podria ser un factor que faci variar la percepció del moviment?
- *Mujercitas* és una novel·la protagonitzada per noies, i en relata les vides, amb alegries, desgràcies i lluites. Es podria dir que és l'obra que denuncia més reiteradament la situació de la dona d'entre les tres obres de les quals hem parlat?
- *Mujercitas* és considerat un clàssic de la literatura universal. Quin diria que és el factor que es repeteix en totes les obres denominades clàssics —entre elles, la novel·la de Louisa May Alcott i *Oliver Twist*, de Charles Dickens?

Preguntes sobre el contingut i les històries de les obres:

El sí de las niñas

- *El sí de las niñas* tracta un tema molt arrelat a la societat espanyola del moment, i la comèdia critica durament l'educació que reben les nenes quan són joves. És possible que les obres que llegien els nostres avantpassats servissin per veure quins comportaments havien de rebutjar els homes?
- Tot i ser una obra de la Il·lustració, podem trobar similituds entre els personatges i gent que coneixem actualment. Significa això que la nostra societat està endarrerida o que la de l'obra està molt avançada?
- A *El sí de las niñas* podem veure-hi la figura materna que vol obligar la seva filla a fer allò que considera apropiat per a la societat de la època i la vida d'una dona: casar-se amb qui la família decideix, cuidar la casa, ensenyar els fills, satisfer les necessitats del marit... És el personatge més conservador de l'obra, però pensa això realment o simplement actua moguda per les normes socials?

Oliver Twist

- Oliver Twist és un nen orfe que no ha sabut mai què és una llar. La seva vida es basa en moure's de lloc en lloc sense quedar-se mai quiet. És possible que l'Oliver estigui desesperat per aconseguir ajuda quan arriba a Londres i que no sàpiga discernir entre el bé i el mal?
- L'Oliver viu un contrast entre la vida pobre i la vida rica. Creu que això afecta en la seva percepció del món i de les persones i el confon encara més, ja que no sap en qui pot confiar?
- A *Oliver Twist* veiem dos tipus d'adults: el que s'aprofita dels nens per viure a costa d'ells i els que ajuden els nens a tenir una vida apropiada. Aquest dos tipus poden ser representacions no només dels adults anglesos del moment, sinó també de la societat actual?

Mujercitas

- *Mujercitas* és una obra protagonitzada principalment per dones. Suposa aquest fet un trencament en la literatura, donant més protagonisme i èxit a les dones, i mostrant que aquestes són capaces d'aconseguir els seus somnis i viure la seva vida desitjada?
- Les quatre germanes de l'obra representen caràcters totalment diferents. La Meg és la més familiar i maternal, la Jo la més inquieta i decidida, la Beth la més senzilla i empàtica i l'Amy és la més desesperada i gelosa. Cadascuna fa ús de les seves virtuts per aconseguir el seu objectiu. Creu que totes acaben arribant a ser persones admirables que han pogut aconseguir la vida que sempre han desitjat?
- Sabem que la novel·la de Louisa May Alcott té quatre personatges principals però es podria dir que la Jo és la que ressaltava per sobre de les seves germanes? La seva història és la més completa i la que evoluciona millor, per tant, es pot arribar a pensar que la Jo és la protagonista del llibre en el grau més alt i per tant es converteix en un model a seguir per a les joves de la seva època.

Punt de vista de l'autor:

El sí de las niñas

- Leandro Fernández de Moratín rep la seva influència il·lustrada gràcies als seus viatges arreu d'Europa, ja que la Il·lustració no va tenir gaire protagonisme a Espanya, degut a la forta ideologia conservadora que hi havia. Per tant, creu que *El sí de las niñas* (o altres obres de Moratín) haurien tingut més èxit en cas de ser escrites en un altre país?
- Fernández de Moratín denuncia alguns aspectes de la societat (a *El sí de las niñas*, l'educació de les nenes), però ho fa des d'un punt de vista burgès i només es fixa en els problemes que afecten aquesta classe social. Es pot dir que la denúncia del dramaturg intenta canviar la societat, però ho vol fer només fins a cert punt?
- El tema del matrimoni entre un home molt més gran que una jove apareix en altres obres de l'autor espanyol. Es pot considerar una crítica social per canviar una situació que denunciava repetitivament però que no semblava avançar?

Oliver Twist

- Charles Dickens és el màxim representant del Realisme anglès i feia ús de les seves experiències per reflectir allò que vivien els personatges dels seus llibres. És possible que el seu èxit sigui degut al fet de mostrar situacions reals que donem un punt més de versemblança als seus escrits?
- L'autor britànic sembla tenir una predilecció per ensenyar la classe social més oblidada: el proletariat de les fàbriques o els pobres de les grans ciutats. Ens mostra els barris més humils, insalubres i atapeïts on joves i nens s'han de dedicar a delinquir per poder subsistir. Creu que aquest llibre fa un retrat de la situació del moment i per tant pot ser considerada una font històrica?
- Dickens escriu les seves obres amb la finalitat de criticar la societat i mostrar la situació d'aquells més pobres. Creu que va tenir alguns entrebancs per poder publicar les seves històries, ja que denunciaven el comportament que el govern promovia?

Mujercitas

- Louisa May Alcott mostra moltes vivències seves per escriure *Mujercitas*. Sabent això, es podria considerar una novel·la autobiogràfica?
- Hem parlat de tres obres diferents, però *Mujercitas* és l'única autora, les obres restants són escrites per homes. Pot ser que l'èxit de *Mujercitas* es donés, principalment, perquè els estatunidencs tenien una ment més "oberta" en relació als països europeus?
- *Mujercitas* representa la vida d'unes noies joves que viuen en una societat moderna però també conservadora i Louisa May Alcott sap què és viure en aquesta situació. Considera que el relat de l'autora estatunidenca és més l'obra més realista i profunda de les tres perquè l'autora reflecteix els sentiments i els pensaments que ha tingut al llarg de la seva infantesa?

Pregunta general:

- Quins factors fan que les obres segueixin sent actuals? És a dir, què és el que permet que les obres segueixin agradant a gent de totes les edats?

3.2.3. L'anàlisi de les respostes

A partir de les preguntes realitzades i les respostes obtingudes, diferenciem els àmbits de les obres en tres parts: la visió literària, la visió argumental i la visió de l'autor.

3.2.3.1. Visió literària

La visió literària de les obres escollides ens mostra, a partir d'aquestes, diversos corrents literaris que a vegades poden ser paral·lels temporalment. Hi trobem dues parts diferenciades: la primera, *El sí de las niñas*, obra neoclàssica d'un autor il·lustrat, Leandro Fernández de Moratín; a la segona, *Oliver Twist*, de Charles Dickens, i *Mujercitas*, de Louisa May Alcott, obres realistes —en el cas de l'última, també hi ha fragments naturalistes—.

Si parlem d'*El sí de las niñas*, veurem que l'obra, tot i ser encara neoclàssica, sí presenta un trencament en la literatura. La literatura sempre havia presentat una voluntat pedagògica, però no era la causa principal per la qual s'havia escrit. Les obres primer havien de ser bones obres d'art que tinguessin la capacitat d'entretenir el lector o el públic. Amb la Il·lustració, el pensament intel·lectual de la societat canvia totalment i aquest canvi també arriba a influir en la literatura, sigui en menor o major mesura. A partir de la Il·lustració s'inverteixen els conceptes i es posa per davant la funció intel·lectual de l'obra: ha de ser útil, ha d'estar ben estructurada i ha d'ensenyar i guiar el lector.

L'obra és una de les primeres en posar el focus sobre la dona i la seva voluntat i, tot i que una sola obra no pot influir radicalment en la tradició, mostra una problemàtica que posa en dubte allò que passa a la societat del moment i de la qual mai s'havia parlat. El significat del títol és de gran importància: es titula *El sí de las niñas*, però en realitat és "El sí de la niña". Aquest canvi al plural permet aportar globalitat al problema, però tot i que la problemàtica de la dona forma part de l'obra, no es pot dir que en sigui la finalitat principal: s'ha de tenir en compte que l'obra es troba a les beceroles del canvi, i més aviat busca l'advertència cap a l'home vell. La lectura feminista se li dona actualment, ja que ara hi ha més consciència de la situació femenina i donem més importància a arguments amagats en l'obra que no pas al principal: l'advertència a l'home gran sobre allò que pot passar en cas de casar-se amb una dona jove.

Tot i ser prohibida el 1815 amb la Restauració de Ferran VII, allò que exposa no en deu ser la causa principal. Fernández de Moratín era un afrancesat, un seguidor de Josep Bonaparte durant la Guerra del Francès (1808-1814), fet que no el va ajudar en la defensa de les seves obres. La principal raó per la qual *El sí de las niñas* va ser prohibida devia ser la voluntat absolutista del monarca, que rebutjava qualsevol moviment liberal i, per tant, el pensament de Moratín. És clar que el missatge que propugnava d'amagat l'obra també va servir per justificar-ne la prohibició. No és una obra completament revolucionària perquè té un bon final i perquè la seva finalitat no era denunciar la situació, i la seva prohibició anava relacionada amb l'autor, no estrictament amb l'obra.

En el cas d'*Oliver Twist* hi trobem el realisme en els seus inicis, i sobretot una clara determinació per mostrar uns relats més reals, més entristidors, que busquen ensenyar les situacions oblidades del moment: les d'aquells que són pobres. Però, tot i ser la imatge de les vides dels desfavorits, aquests no eren els seus principals destinataris: la majoria no estava alfabetitzada, per tant, no podien veure's reflectits, almenys en un àmbit general, a la cultura. Com diu clarament Joan Manuel Soldevilla: "Oliver Twist no llegeix *Oliver Twist*". Tot i així sempre hi ha l'excepció que confirma la norma, i aquells pobres que podien llegir-ho segurament se sentien identificats en veure les seves situacions en una pàgina d'un llibre, però s'ha de tenir en compte que Dickens hi aporta el seu punt personal: hi ha ironia i lligams familiars oblidats que s'acaben resolent al final de l'obra, cosa que no passa en obres més realistes, crues i tristes. No només s'ha de parlar del possible reflex de les persones pobres, sinó que aquells londinencs adinerats que llegien l'obra també podien reconèixer carrers i llocs del seu dia a dia.

Figura 6: Joan Manuel Soldevilla i Mercè Cuartiella durant l'entrevista.

Font: Pròpia.

L'obra de Dickens està minuciosament preparada per denunciar una situació oblidada i, al mateix temps, entretenir el lector. *Oliver Twist* s'anava publicant cada cert període de temps, i Dickens aconsegueix unir ambdós factors de manera perfecta. L'obra crítica durament aquells que l'estan llegint i crea personatges com el senyor Grimwig, que és la representació de l'home ric que desconfia dels pobres i que els té en baixa consideració, la representació de la societat burgesa del moment. És un moviment valent de Charles Dickens, que denuncia una situació desoïda i la mostra no només al seu país, sinó al món sencer. La seva estima pel seu país el porta a criticar aquesta situació perquè canviï i evolucioni.

Tot i ser una de les obres més conegudes del realisme, no es pot dir que sigui la que el representa millor. El seu melodrama o la seva ironia no són propis d'una obra estrictament realista. El realisme de Dickens encara està influenciat pel costumisme

i presenta un factor lacrimògen que a les obres realistes posteriors haurà desaparegut. Tot i això, representa clarament la transició entre el costumisme i el realisme. L'obra de Dickens encara no és totalment realista perquè presenta moltes situacions inversemblants, com les línies familiars que al final s'acaben resolent. Aquestes línies criden l'atenció i ens mantenen en la novel·la fins al punt que fins i tot els lectors creiem que realment podia passar això, però només és una manera de cridar l'atenció al lector i entretenir-lo. L'humor de Dickens també li dona un punt inversemblant, no només a *Oliver Twist*, sinó que també ho veiem a *Historia de dos ciudades*, en què la classe benestant celebra un banquet per als més pobres, però gasta tants diners en la seva preparació que gairebé no van quedar diners per als més desafortunats. Aquest punt personal que li posa Dickens a les obres fa que perdin versemblança des d'un punt objectiu.

A *Mujercitas* hi trobem una obra que forma part del realisme, però que es troba geogràficament lluny de les obres realistes principals. Els Estats Units tenien un pensament més obert, més avançat. A l'obra s'hi veu molt el protestantisme del país, el catolicisme europeu queda molt lluny. De fet, l'obra no es pot imaginar en una Espanya o una Itàlia catòlica en què la societat tampoc acompanya al canvi. Els Estats Units conformen un país nou que no està influenciat per la seva història, al contrari que a Anglaterra o a altres països europeus.

D'entre les tres obres de les quals es parla en aquest treball, *Mujercitas* és la que relata millor la situació de la dona. Tot i això, no es pot considerar una obra feminista perquè en el moment en què va ser escrita, el feminisme encara no era un moviment conformat ni existent, però presenta una problemàtica femenina que és nova en el moment en què es publica. La novel·la és una obra en què una dona, Louisa May Alcott, escriu sobre dones. És una obra socialment tradicional, però que presenta una visió femenina del món i la societat, deixant els homes en segon pla: el pare és a la guerra, en Laurie és rebutjat per la Jo i el Sr. Bhaer al principi és presentat tan sols com un amic de la Jo. Això permet que hi hagi més matisos sobre els caràcters dels personatges femenins i es mostri que cadascú té uns anhels i uns pensaments diferents. La manera com s'explica la història de les germanes March

permet connectar amb el lector perquè el deixa lliure per fer el seu propi judici de la situació.

Tant *Mujercitas* com també *Oliver Twist* són obres clàssiques. Poden ser llegides posteriorment i seguir tenint alguna connexió amb el lector i la realitat del moment. De fet, la connexió que hi ha entre el lector i l'obra no sempre és la mateixa. Algú de principis del s.XX no connecta amb l'obra de la mateixa manera que algú de principis del s.XXI, i això encara fa aquesta qualitat dels clàssics més especial. Ens poden recordar situacions reals o sentiments actuals, i ens reconforta veure que fa més de cent anys ja hi havia persones que se sentien com ens sentim nosaltres.

3.2.3.2. Visió argumental

La visió argumental de les obres és la que nosaltres donem més fàcilment a les obres quan les llegim. La història de cada obra és la seva essència, el seu missatge. Les tres obres treballades són diferents entre elles, però presenten un factor comú: expliquen i mostren les experiències d'infants que lluiten pel seu anhel.

El sí de las niñas s'enfronta a la societat conservadora i tradicional amb una obra en què la dona acaba aconseguint allò que desitja, però ho fa a través de l'home. Tot i explicar una problemàtica sobre la dona, el que busca l'autor no és denunciar una situació, sinó ensenyar als homes que tindrien problemes en cas de casar-se amb una dona jove. La dona no és la destinatària de l'obra, sinó que ho és l'home.

Tot i ser publicada el 1805, personatges d'*El sí de las niñas* ens recorden a persones que coneixem actualment. I no és perquè l'obra fos molt avançada en el seu moment, sinó que la societat actual encara té molt camí per recórrer. Aquells personatges que tenen pensaments o un tarannà similars als dels personatges són persones més aviat conservadores, però si fem una ullada a situacions en què les dones encara són poc considerades veurem que hi ha molts casos: prostitució, casaments obligats, maltractaments... Encara queda molt camí per fer, i veure que una obra de fa 200 anys explicava situacions actuals ens mostra que la nostra societat està endarrerida.

L'obra explica una situació en què la mare és la principal antagonista. Ella ha crescut influenciada pels pensaments i la ideologia d'aquells que l'envolten. A causa d'això, la mare aconsella a la seva filla que es casi amb D^o Diego perquè en sortiran beneficiades econòmicament, factor que també ve acompanyat del pensament de la mare en què creu que la seva filla serà feliç d'aquesta manera, perquè és el que sempre li han explicat. L'egoisme i el control per part de la societat no li permeten ser crítica i pensar en què és millor per a la seva filla.

Oliver Twist és víctima de la seva pròpia innocència. La seva necessitat per trobar un lloc al món no li permet adonar-se de qui el vol ajudar i qui se'n vol aprofitar d'ell en un primer moment. El fet d'anar saltant d'un lloc a l'altre li va demostrant que la seva vida no és fàcil, però que si aprèn dels seus errors acabarà trobant el seu lloc. No és exactament un fet de discernir entre el bé i el mal, perquè amb tot el que ha viscut, l'Oliver s'acaba adonant de les bones i males intencions. Com a lectors no ens adonem que l'Oliver encara és un nen petit perquè veiem que ha viscut moltes experiències, però s'ha de tenir en compte que és un nen ingenu que tot just acaba de sortir al món real després de ser maltractat durant la primera part de la seva infantesa.

L'Oliver no té una infantesa fàcil. Un cop arriba a Londres s'adona que no ha escollit un bon lloc on viure, ja que s'aprofiten d'ell per convertir-lo en un lladre entre els carrers londinencs. Llavors troba ajuda després d'un robatori i coneix una nova realitat en què descobreix que hi ha gent bona que l'ajudarà, però per desgràcia torna entre els carrers bruts i foscos de la capital. El contrast entre la vida de pobre i la vida de ric és tan gran que encara enfonsa més l'infant que ja ha conegut el que és ser estimat, la confusió de l'Oliver és evident. Al cap i a la fi, l'Oliver sempre ha viscut experiències dolentes durant la seva infantesa i no sabia que hi havia llocs on els infants eren ben cuidats i estimats. La seva normalitat és la desgràcia, no l'alegria.

En el cas d'*Oliver Twist* també hi trobem representacions de persones o comportaments actuals. Ja s'ha dit que els clàssics connecten amb l'actualitat, i malauradament no sempre ho fan a través de lligams positius. El personatge d'en

Fagin s'aprofita dels nens com ho fan les empreses amb l'explotació infantil. La societat avança però ho fa d'una manera molt lenta, causant aquests fils entre aquells que vivien al s.XIX i aquells que viuen al s.XXI.

Mujercitas suposa un trencament en la manera d'escriure les obres. Per primer cop hi ha una novel·la en què les dones són les principals protagonistes i aquestes se senten realitzades al final. Cadascuna de les germanes aconsegueix ser feliç gràcies a les seves lluites per arribar a completar els seus anhels, encara que no sigui de la manera que havien imaginat. A més, demostra que les dones ho han pogut aconseguir soles, sense l'ajuda d'una figura masculina que les guiï cap al seu desig. Els homes, a *Mujercitas*, queden en un segon pla.

L'obra aconsegueix ensenyar diversos caràcters i demostrar-nos que qualsevol pot aconseguir sentir-se realitzat si realment s'ho proposa, encara que hagi de renunciar a alguns desitjos que queden molt llunyans. La Meg és feliç amb la seva família tot i veure que la vida que sempre havia desitjat no és fàcil; la Jo és escriptora i professora, sentint-se realitzada amb tota la seva lluita; la Beth mor amb serenitat

perquè sabia que la seva vida havia de ser curta; i l'Amy és feliç amb en Laurie i la seva família perquè, tot i no ser pintora, acaba ensenyant-la a l'escola de la Jo. Són personatges admirables perquè lluiten per aconseguir els seus somnis i no es rendeixen davant una societat que els diu que han de seguir unes normes.

Figura 7: Montse Juanola, Cèlia Picornell i Anna Maria Velaz després de l'entrevista.

Font: Pròpia.

Tot i anomenar-se *Mujercitas*, l'obra té una clara protagonista: la Jo. La jove és lluitadora i presenta un caràcter molt peculiar en les dones, factor que la fa ressaltar. La seva impulsivitat li ocasiona molts problemes, però amb el temps s'acaba serenant perquè s'ha de comportar com una dona. Les seves ganes de seguir els seus desitjos l'ajuda a ser la persona que és al final de l'obra.

3.2.3.3. Visió a partir de l'autor

Els autors són aquells que porten una història i uns personatges a la vida real. Tot i viure entre pàgines, les seves característiques vénen influenciades per la seva època, però especialment per aquells que els han donat vida. Conèixer els autors és important per poder conèixer l'obra amb profunditat.

Fernández de Moratín té un pensament més aviat liberal que era rebutjat a Espanya a principis del s.XIX., quan *El sí de las niñas* va ser publicat. Però tot i el pensament de Moratín, és una obra molt hispànica perquè parla d'un problema que passa específicament a Espanya, però la seva concepció no és gaire ben vista. Si l'obra hagués estat escrita en un altre país segurament hauria estat vista d'una manera més progressista, però s'ha de tenir en compte que l'obra hagués canviat totalment perquè la seva història seria diferent.

El sí de las niñas és una obra reformista, no revolucionària. Moratín, autor il·lustrat, segueix els principis del moviment: no es vol capgirar la societat al complet, sinó que vol fer-la avançar amb una monarquia o un govern burgès. El canvi que vol fer l'autor és limitat, no busca anar més enllà. La seva finalitat és avançar cap a una societat més afavoridora per als burgesos i benestants.

Leandro Fernández de Moratín exposa la mateixa problemàtica (home gran-noia jove) en altres obres. És una mostra repetitiva d'una situació que no sembla canviar però que permet reflexionar sobre el tema. La crítica social hi és, però està molt amagada, la seva finalitat sembla ser l'advertència a l'home, no el canvi per a la dona.

Charles Dickens aconsegueix ser més proper al lector gràcies a l'ús d'experiències personals en les seves obres. El fet de mostrar una realitat que ell veia o vivia feia que el lector se sentís part de l'obra i reconegués situacions que es veien dia rere dia. És un element extraliterari que ajuda al seu èxit i ho fa amb una crítica social afegida que podia conscienciar més fàcilment perquè era una realitat que ja es coneixia.

L'autor britànic aconsegueix copsar parts de la realitat que observa a l'obra i permet imaginar l'època, perquè és un autor coetani als fets que s'expliquen. Tot i ser una obra de ficció, sempre hi ha pinzellades d'una realitat que es viu quan la novel·la és escrita. Això permet que una història inventada i subjectiva ens pugui mostrar una realitat objectiva que ens pot servir com a font històrica.

Figura 8: Anna Maria Velaz i Cèlia Picornell després de l'entrevista.

Font: Pròpia.

Dickens té una predilecció per mostrar les realitats més crues i pobres del moment —encara que sigui amb molts fets ficticis— i pot arribar a veure's criticat per part dels sectors més rics i conservadors del moment, que podien considerar de mal gust el fet de tractar temes tabú com la pobresa oblidada pels rics.

Mujercitas té diversos elements autobiogràfics que l'autora fa servir per relatar una realitat més propera al lector. En general, tots els autors escriuen la ficció a partir d'allò que els envolta i d'allò que han viscut, fent que l'obra tingui parts del seu creador. Les experiències, els sentiments i les emocions dels personatges normalment s'extreuen dels records de l'autor, que és qui ha viscut els moments i qui explica el que passa gràcies al que ha viscut i conegut al llarg de la seva vida.

Figura 9: Mercè Cuartiella, Cèlia Picornell i Joan Manuel Soldevilla després de l'entrevista.

Font: Pròpia.

Louisa May Alcott és una de les primeres escriptores en publicar una obra amb el seu nom propi, no fa ús de cap pseudònim que es pogués atribuir a un home. El factor social hi té a veure, tenint en compte que les dones en molts països europeus publicaven les seves obres rere un pseudònim masculí. El món anglosaxó és el primer en obrir-se a les dones escriptores, com les germanes Brontë, Jane Austen,

Mary Shelley o la mateixa Louisa May Alcott. Elles són les primeres en obrir camí cap a la realitat d'una dona escriptora. Tot i així, el conservadorisme en aquests països també era viu.

L'autora estatunidenca es diferencia dels altres autors escollits perquè aconsegueix escriure la novel·la més realista d'entre les analitzades. Mostra amb perfecció una vida tan senzilla com la domèstica, però que està plena de complexitats com les relacions entre personatges o els desitjos d'aquests. La seva finalitat no és didàctica ni crítica, sinó que simplement busca copsar la realitat d'una dona estatunidenca entre les pàgines d'un llibre.

3.2.3.4. L'atemporalitat de les obres

Les obres triades són atemporals. La seva atemporalitat permet que lectors de diferents èpoques puguin sentir-se identificats i puguin connectar amb els personatges que es troben a les obres, anomenades clàssics. Els clàssics són obres de molt alta qualitat literària que arriben al lector perquè són capaces de transcendir en les seves èpoques perquè la seva connexió amb la realitat ens permet veure'ns reflectits a les històries. Mostren sentiments, emocions i situacions amb les quals els lectors poden relacionar-se i connectar, colpit-los i tocant-los la fibra amb les paraules i les històries que ens expliquen.

3.3. Desenvolupament dels personatges analitzats

3.3.1. Doña Francisca

Doña Francisca és, d'entre tots els personatges principals, aquell que evoluciona menys. La seva predisposició sempre és fer el que la seva mare decideix, no arriba a plantejar-se la possibilitat de fer-li front, almenys en un primer moment. Necessita un suport que l'ajudi a mostrar la seva voluntat: Don Diego. No es veu amb cor d'explicar el que sent fins que el seu promès s'adona d'allò que està passant. Dª Francisca té la sort que D. Diego és un il·lustrat que entén la seva situació i la seva llibertat per poder ser feliç. Al cap i a la fi, sense la seva ajuda no podria haver fet front a la seva mare i s'hauria casat amb Don Diego. Ell és qui influeix més profundament en el final de l'obra i qui acaba arreglant l'afer entre Dª Francisca i D^o Carlos, el seu nebot i el noi de qui Dª Francisca estava enamorada. Està content i

satisfet per poder seguir tenint una relació amb Dª Francisca perquè la considera una noia honrada i correcta. Aquí podem veure el desenllaç de la història després que Dª Francisca i D. Carlos pugin confirmar la seva relació:

²¹D. Diego: Paquita hermosa (Abraza a Dª Francisca), recibe los primeros abrazos de tu nuevo padre... No temo ya la soledad terrible que amenazaba a mi vejez... Vosotros (Asiendo de las manos a Dª Francisca y a D. Carlos) seréis la delicia de mi corazón; y el primer fruto de vuestro amor..., sí, hijos, aquél..., no hay remedio, aquél es para mí. Cuando le acaricie en mis brazos, podré decir: a mí me debe su existencia este niño inocente; si sus padres viven, si son felices, yo he sido la causa.

D. Carlos: ¡Bendita sea tanta bondad!

D. Diego: Hijos, bendita sea la de Dios.”

L'obra té un final feliç i D. Diego reconeix ser la causa de la relació entre Dª Francisca i D. Carlos gràcies a la seva bondat. Si bé D. Diego ajuda Dª Francisca, també vol deixar clar que la seva felicitat ha estat gràcies a ell, que sinó no hauria estat feliç: s'hi pot veure l'esperit paternalista que té D. Diego cap a Dª Francisca i D. Carlos, perquè els fa saber que sense ell no haurien estat feliços. Arribem a la mateixa conclusió que en apartats anteriors: la finalitat principal de l'obra és l'advertència als homes i la demostració del poder que aquests tenen.

3.3.2. Oliver Twist

L'Oliver evoluciona durant la novel·la i no ho fa només des d'un punt de vista personal, sinó també en la seva situació. Es passa de llegir un Oliver trist, poruc, innocent i submís a un Oliver feliç, animat i voluntari, però suposa un camí llarg per a l'infant. El protagonista evoluciona a través de les seves experiències i aprèn a diferenciar allò que no li és propici d'allò que l'ajudarà a ser millor i a viure en una millor situació. El seu pensament és més crític i finalment té unes idees pròpies i una voluntat que el porta a fer el que és correcte: delatar en Fagin, en Bill Sikes i tota la seva colla. L'Oliver té clar que amb el suport de la gent que l'estima pot estar tranquil i no patirà més per influències externes. A través d'aquestes experiències, el

²¹ Fernández de Moratín, L. Acto III: Escena XIII. *El sí de las niñas*. Barcelona: Castalia, 2013. p. 281-284. Fragment de la p. 284.

jove descobreix la seva identitat real i coneix aquells que són propers a ell i a la seva família. Viu en un entorn que l'estima i que el cuida, acompanyat de la germana de la seva mare i feliç de conèixer quina és la seva història, visitant la "tomba" de la seva mare, el punt que va iniciar la infantesa tràgica de l'Oliver, però que també hi posa punt i final:

²²"No queda mucho más que decir. Pero la historia de Oliver Twist comenzó con su madre a punto de morir, y es justo que Agnes Fleming sea recordada en estas últimas líneas por la importancia que, a pesar de su ausencia, ha tenido a lo largo del relato. Junto al altar de la iglesia de Mudfog, puede verse una lápida de mármol blanco que solo muestra un nombre grabado: Agnes. No hay ningún ataúd en la tumba. Pero sí, como dicen, es cierto que las almas de los difuntos vuelven allí donde son recordados de corazón, tal vez el alma de Agnes Fleming vague entre los muros de la iglesia siempre que Rose Maylie y Oliver Twist la visitan para honrar su memoria."

3.3.3. Les germanes March

Cada germana ha arribat a diferents punts a gràcies a l'educació rebuda en la seva infantesa, i cadascuna d'elles acaba en una situació on és feliç: la Meg viu amb en John i els seus fills, sent la dona que sempre havia volgut ser. La Jo hereta la casa de la tia March i la converteix en una escola, on hi viu amb el seu marit Friedrich Bhaer i els seus fills Teddy i Rob, ensenyant els nens i nenes que necessiten una educació. L'Amy acaba tenint la vida que sempre havia somiat: es casa amb en Laurie, de qui havia estat enamorada des de feia molt temps, i tenen una filla anomenada Elizabeth. La Beth, per desgràcia, no arriba a viure una vida completa al costat de les seves germanes. Mor d'escarlatina i envoltada de la gent que estima. Tot i així, sí mor feliç: el seu desig era estar amb la seva família i gaudir els moments que passen junts. La novel·la té un final feliç que demostra l'evolució de les germanes March, ja adultes:

²³"Emocionada, la señora March estiró los brazos como si quisiera acercar a su pecho a sus hijas y a sus nietos, y dijo con una expresión y una voz llenas de amor, gratitud y humildad de madre:

—¡Oh, mis niñas, por mucho que viváis nunca seréis más felices que hoy!"

²² Dickens, Charles. Capítol 32: Final. *Oliver Twist*. València: Editorial Algar, 2021. p.238-240. Fragment de la p.239-240.

²³ May Alcott L. Capítol 47: La cosecha. *Mujercitas*. Barcelona: Editorial Alma, 2019. p.485-494. Fragment de la p.494.

4. Conclusions

Fer el Treball de Recerca és una oportunitat per aprofundir en allò pel que sempre s'ha tingut una predisposició a conèixer. Mitjançant el treball que hi ha a les pàgines anteriors he aconseguit descobrir en profunditat allò que m'havia plantejat des d'un principi.

La part teòrica ha estat la més densa i la que ha regit el treball. La lectura de les obres, les seves anàlisis i les seves comparacions m'han ajudat a conèixer diverses condicions de creixement dels infants: Dª Francisca creix influenciada per la seva mare, *Oliver Twist* creix entre misèries i la seva innocència, i les germanes March creixen envoltades d'un esperit maternal que les ajuda, les anima i les frena en el seu camí cap a l'edat adulta. Cadascun dels personatges creix en un ambient influenciat per la societat i els països on viuen.

La part teòrica també m'ha servit per adonar-me dels diferents tipus d'educació que reben els personatges dels llibres llegits, sobretot en l'educació social i pedagògica, no pas en l'acadèmica. Altrament, també he analitzat el contrast entre les vides riques i les vides pobres dels infants, sobretot en relació a *Oliver Twist*.

Gràcies al treball m'he adonat de les situacions que vivien les dones a l'època en què les obres van ser escrites. *El sí de las niñas* i *Mujercitas* mostren que encara hi ha un llarg camí per recórrer: s'ha avançat, però no suficient.

Finalment, la part pràctica m'ha permès saber per què hi ha obres que són anomenades clàssics. Les obres clàssiques tenen una atemporalitat que els permet ser llegides en qualsevol moment històric i poder connectar amb la realitat, encara que aquesta sigui canviant.

Les obres tenen un principi i un final, però la seva recerca no s'acaba amb la fi d'aquest treball. Cal saber quins poden ser els factors i les influències que han dut a l'autor a escriure les obres que escriu i a fer-ho de la manera que ho fa. També és interessant posar el punt de mira en la condició humana i la seva evolució a través de les obres, o en la comparació que es pot fer entre les obres escollides.

4.1. Valoració personal

Un Treball de Recerca no és una feina fàcil. L'inici de la seva elaboració és un punt complicat en què jo mateixa no sabia cap a on havia d'anar.

La lectura de les obres va començar amb facilitat, però d'alguna manera es va encallar perquè no sabia cap a on em portarien les obres i com les analitzaria per dur a terme aquest treball. Tot i així, un cop vaig començar a escriure el treball les lectures anaven avançant i les seves anàlisis semblaven fer-se sols. La finalització de la part teòrica va suposar un punt d'inflexió en el treball.

La part pràctica va ser, sens dubte, la més difícil d'imaginar. Com que el treball era específicament bibliogràfic, va haver-hi molts entrebancs fins a trobar una part pràctica que pogués lligar amb la part teòrica. Van ser moltes reunions de debatir el tema i d'anar afegint i esborrant possibilitats. Finalment vam aconseguir trobar una part pràctica que es relacionés amb les obres analitzades a la part teòrica: unes entrevistes a professionals i coneixedors de la matèria a través de diferents punts de vista. La part pràctica està completada amb la visió general de l'evolució dels personatges durant les obres, fent que tot giri al voltant de les lectures escollides.

Ha estat un camí llarg però gratificant. L'orgull que se sent quan s'acaba una feina en què s'ha treballat durant hores és incalculable. No en tinc cap dubte: recordaré aquest treball tota la meua vida.

5. Bibliografia

Dickens C, Cortés J. *Oliver Twist*. Editorial Algar. Colección Calçetín, 1a ed. València, 2021.

Fernández de Moratín L, Dowling J, Andioc R. *El sí de las niñas*. Edhasa. Castalia Ediciones, núm 5. 1a ed. Barcelona, 2013.

May Alcott, L. *Mujercitas*. Editorial Alma. Alma Clásicos, 1a ed. Barcelona, 2019.

Rico F, Caso González JM. *Historia y crítica de la literatura española: Ilustración y neoclasicismo*. Editorial Crítica. Barcelona, 1983.

6. Webgrafia

Literatura española del siglo XVIII [Internet]. Erola Puigsech: 30 de juliol de 2021. [actualitzada dia 30/07/2021; citada dia 6 de juliol de 2022. Disponible a: <https://www.unprofesor.com/lengua-espanola/literatura-espanola-del-siglo-xviii-res-umen-autores-y-caracteristicas-4917.html>

Historia de España - El siglo XVIII - La Ilustración en España [Internet]. Juan Carlos Ocaña: 2005. [actualitzada 2005, citada dia 6 de juliol de 2022]. Disponible a: <http://www.historiasiglo20.org/HE/8f.htm>

La Ilustración - ¿Qué fue? [Internet]. Editorial Grudemi: 2019. [actualitzada agost de 2022; citada dia 6 de juliol de 2022]. Disponible a: <https://enciclopediadehistoria.com/la-ilustracion/>

Realismo literario [Internet]. Marián Ortiz. [Citada dia 28 de setembre de 2022] Disponible a: <https://www.culturagenial.com/es/realismo-literario/>

'Mujercitas' sin censuras [Internet]. El Mundo Libro: 30 de novembre de 2004. [Actualitzada 30 de novembre de 2004; citada dia 20 d'octubre de 2004]. Disponible a: https://www.elmundo.es/elmundolibro/2004/11/26/narrativa_extranjera/1101469450.html

Maria Mercè Cuartiella i Todolí [Internet]. Viquipèdia. [Actualitzada dia 30 d'abril de 2022; citada dia 25 d'octubre de 2022]. Disponible a: https://ca.wikipedia.org/wiki/Maria_Merc%C3%A8_Cuartiella_i_Todol%C3%AD
25/10/2022

Joan Manuel Soldevilla i Albertí [Internet]. Viquipèdia. [Actualitzada dia 10 d'abril de 2022; citada dia 25 d'octubre de 2022]. Disponible a: https://ca.wikipedia.org/wiki/Joan_Manuel_Soldevilla_i_Albert%C3%AD

7. Índex de figures

Figura 1	Fotografía antigua: FOTOGRAFIA, REPRESENTACION EL SI DE LAS NIÑAS, TEATRO ESPAÑOL, MADRID,AÑO 1969
Figura 2	Archivo:Oliver-twist.cover.jpg - Wikipedia, la enciclopedia libre
Figura 3	Mujercitas - Wikipedia, la enciclopedia libre
Figura 4	<i>Little Women</i> , 2019. Sony Pictures
Figura 5	<i>Oliver Twist</i> , 2005. TriStar Pictures/Columbia Pictures (actualment)
Figura 6	Entrevista a Joan Manuel Soldevilla i Mercè Cuartiella. Font pròpia.
Figura 7	Entrevista a Anna Maria Velaz. Font pròpia.
Figura 8	Entrevista a Anna Maria Velaz. Font pròpia.
Figura 9	Entrevista a Joan Manuel Soldevilla i Mercè Cuartiella. Font pròpia.

Annexos

Annex 1. Entrevista a Mercè Cuartiella Todolí i Joan Manuel Soldevilla	I
1.1. Punt de vista literari	I
1.2. Preguntes sobre el contingut i les històries de les obres	XV
1.3. Punt de vista de l'autor	XXIII
1.4. Pregunta general	XXVII
Annex 2. Entrevista a Anna Maria Velaz Sicart	XXVII
2.1. Punt de vista literari	XXVII
2.2. Preguntes sobre el contingut i les històries de les obres	XXXIII
2.3. Punt de vista de l'autor	XXXVI
2.4. Pregunta general	XL

Annex 1. Entrevista a Mercè Cuartiella Todolí i Joan Manuel Soldevilla

1.1. Punt de vista literari

El sí de las niñas

- **La Il·lustració és un moviment intel·lectual que canvia la societat del moment, sobretot el seu pensament. Considera que suposa un abans i un després en la manera d'entendre la literatura?**
- Joan Manuel Soldevilla: Sí, la literatura no havia menystingut mai la voluntat pedagògica, transformadora, com un valor afegit a les obres, però normalment sempre passava per davant la voluntat estètica: era una obra d'art que a més fos útil, però el primer era, potser, que fos una bella obra d'art. A la Il·lustració hi ha com una "inversió" dels conceptes perquè es posa per davant que l'obra sigui útil, pedagògica i també ben construïda.
- Mercè Cuartiella: I també l'entreteniment era un factor important de llegir. La gent llegia també per fugir una mica de la seva realitat i per entretenir-se i entrar en nous mons. I això necessàriament no havia de ser pedagògic. A la Il·lustració, hi entra sobretot aquesta voluntat de il·lustrar alguns models de comportament i de pensament i tot i que moltes vegades la Il·lustració és menystinguda per avorrida, té coses també molt interessants, com a *El sí de las niñas*.
- **La comèdia de Moratín és una de les primeres en fixar-se en la situació de la noia jove davant la pressió de la societat a veure-la casada. Tenint en compte que no va haver-hi canvis socials en relació a la situació que patien les dones. Creu que aquesta obra enforteix encara més la tradició del sistema social dirigit pels homes?**
- Mercè Cuartiella: Perquè clar, això que fas tu i que és el que fem tots quan llegim *El sí de las niñas* és una lectura molt contemporània i creure que *El sí de las niñas* en certa manera va ser escrit perquè les noies estaven oprimides, però en realitat una de les raons per les quals *El sí de las niñas* és escrit és per avisar o per prevenir. No és que la lliçó a

extreure sigui que els matrimonis desiguals van malament per les noies, sinó per prevenir també els homes grans que sàpiguen que és un risc casar-se amb una noia jove. És a dir, que és un punt de vista que si en fem una lectura feminista podem dir que és una lectura a favor de la dona, perquè la dona no té dret a decidir si es vol casar amb algú més gran o si es vol casar amb algú més jove o no amb qui el seu pare li recomani, però en el fons també hi ha una lectura conservadora d'aquesta obra, que és una advertència de “tu, home gran, no et busquis una noia jove perquè això et sortirà malament”. És a dir, que la lectura i la intencionalitat de l'obra, encara que nosaltres en fem una lectura molt feminista i molt actual, a l'època també era un advertiment més conservador de “vigila, no et posis en aquest *berenjena*! porque després resultara que tu t'has casat amb una noia jove perquè creus que et convé més que una persona d'edat però això et sortirà malament”. Per tant, és lògic que no hi hagués cap canvi en la consideració de la situació femenina perquè l'objectiu no era aquest.

- Joan Manel Soldevilla: De fet, tots els moviments de reivindicació de la dona, tot i que comença a haver-hi ja alguns textos al s.XVIII que parlen de la dignitat de la dona, encara quedava un temps per tenir una solidesa d'aquesta veu “prefeminista”, com podríem dir. Aquí encara estem molt a les beceroles de tot això, molt a l'origen. Però sí que és veritat que tot i que l'obra és més aviat una advertència cap als homes també es posa l'accent a la figura de la dona.
- Mercè Cuartiella: Es posa de manifest això, però nosaltres, des d'una perspectiva actual, en fem una lectura molt esbiaixada perquè com que nosaltres tenim molt clars els problemes de la condició femenina i la opressió a la qual ha estat sotmesa, en fem una lectura que tira cap a aquesta visió. I és veritat que això surt a l'obra però no és tot el que passa a l'obra.
- Joan Manuel Soldevilla: Jo no gosaria dir que és una obra feminista en el sentit més estricte perquè seria un anacronisme dir-ho, però sí que és veritat que posa sobre la taula el paper de la dona, tot i que potser l'accent és més sobre la condició de l'home, que és qui ha d'assumir el

rol de crear una família, ser la figura de la unitat familiar dins el patriarcat que hi ha en el moment.

- Mercè Cuartiella: I la dona ha d'estar a l'alçada de les expectatives, i una dona jove potser no hi estarà. Potser, de tota manera, els canvis socials sobre la consideració de la condició femenina són molt lents perquè és evident que ara estem millor, però també és evident que s'ha avançat molt poc. Cada any hi ha el dia de la dona, manifestacions... tothom està en contra de tot: els sous desiguals, els sostres de vidre, en contra que els homes tinguin tots els llocs de poder, però a l'any següent estem exactament igual, és una cosa que és molt lenta.
- Celia Picornell Causadias: Clar, hem de tenir en compte que aquesta visió feminista l'hi donem nosaltres actualment.
- Joan Manel Soldevilla: Tot i que no es pot obviar que això també està en el seu substrat.
- Mercè Cuartiella: Posa de manifest una problemàtica que no s'havia posat mai de manifest. Ningú considerava que la dona tenia la opció de dir que no o de comportar-se "malament" dins d'un ordre conservador i aquí, a l'obra, es posa de manifest que això passa, que això és real. I aquest fet abans no havia passat, per tant, sí que hi ha una nova visió del que és la condició de la dona perquè altres obres no ho havien tingut en compte. Abans, en la literatura, les dones que no obeïen els pares o no seguien els cànons, que volien rebel·lar-se contra les decisions que s'havien pres sobre el seu destí, eren castigades o acabaven malament. Aquí sobre aquesta problemàtica i es posa sobre la taula, però jo crec que la visió feminista l'hi donem més nosaltres com a lectores actuals que no pas l'autor quan va escriure l'obra.
- **L'obra *El sí de las niñas* va ser prohibida el 1815 amb la restauració del rei Ferran VII, privant els espanyols de poder veure l'obra en escena. Aquest fet pot servir per justificar que l'obra sigui revolucionària?**
- Joan Manuel Soldevilla: A veure, jo tenint en compte que Leandro Fernández de Moratín era un afrancesat i que per tant segurament en el seu context va ser un autor que automàticament va ser prohibit perquè

havia estat un col·laboracionista —potser la paraula és una mica exagerada— amb el govern de Josep Bonaparte, aquest fet ja justificaria que l'obra fos prohibida, però evidentment, en la voluntat de Ferran VII de reinstaurar l'absolutisme aquesta obra també li era incòmoda, és a dir, era una justificació política que podia explicar la prohibició de les obres de Moratín, sinó que a més a més aquesta obra era incòmoda perquè posava sobre la taula algunes estructures del patriarcat i la ridiculitzava i d'alguna manera no sé si era exactament revolucionària però sí que devia ser una obra incòmoda al nou ordre que volia ser l'antic ordre.

- Mercè Cuartiella: Ni que sigui perquè posava de manifest que la voluntat del patriarca, per molt que es volgués imposar, no sempre era possible imposar-la, que és el que Ferran VII volia transmetre: el poder imposa la voluntat sobre els súbdits. En aquesta obra això es posa en entredit perquè el poder, representat amb Don Diego, no pot imposar-se perquè la situació s'escapa del seu control. Pot semblar una obra revolucionària o pot semblar incòmoda o com a mínim no és exemplificant. No és el que vol mostrar el poder de la Restauració i el poder conservador. El poder conservador no vol mostrar una obra on els conservadors no se'n surten i han de claudicar perquè els seus súbdits es rebel·len, encara que sigui d'una manera molt suau, però que es rebel·len contra els dictàmens que s'han imposat sobre ells. Això no li interessa mostrar-ho. El que realment vol mostrar són unes obres on els personatges siguin dòcils, acatin el poder i el segueixin joiosament, perquè potser Doña Francisca si s'acabés casant amb Don Diego ho faria però no ho faria joiosament. El que el poder vol, el que Ferran VII vol és “Vivan las cadenas”, el crit de dir “jo soc el teu súbdit i que content que estic de ser-ho”. I és clar, això no era el que passava a *El sí de las niñas*.
- Celia Picornell Causadias: Clar. Don Diego veu que la situació se li escapa de les mans i que no hi pot fer res. Més aviat és la mare de Doña Francisca que imposa més el casament de la seva filla amb Don Diego.
- Joan Manuel Soldevilla: Don Diego, d'alguna manera, és com un il·lustrat. S'ha de casar i sembla que li fa gràcia, però ell mateix quan veu la realitat fa un pas al costat. Apreta més la mare i ell té prou

determinació per entendre que no, i això no és propi d'un monarca absolutista.

Oliver Twist

- **El Realisme és un moviment literari enfocat en representar la realitat amb tot tipus de detalls, però sense idealitzar la situació, analitzant-la minuciosament. Es podria dir que aquest moviment dona pas a novel·les més crues i tristes amb les quals els lectors poden connectar més fàcilment?**
- Mercè Cuartiella: A veure, clar, una de la preocupacions de Dickens era retratar aquesta realitat tan dura i tan poc afavoridora per als infants, per als pobres i per a les classes treballadores. En aquest sentit, no endolceix res. Oliver Twist té una vida absolutament miserable, la pobra criatura ho passa molt malament. Però també és una obra una mica humorística, que sorprèn molt perquè les visions cinematogràfiques d'*Oliver Twist* són molt lacrimògenes, però a la novel·la, quan et llegeixes la novel·la, quan ell està a l'hospici i el director de l'hospici és un home tan segur de si mateix, tan cregut, Dickens se'n fot molt d'ell. És molt irònic i però al mateix temps retrata una realitat molt crua amb la situació dels orfes, que estan deixats a la mà de Déu. És molt difícil saber què podien entendre o com podien percebre-ho els contemporanis a Dickens, perquè nosaltres llegim a través de la pàgina del temps però jo crec que sí que se sentien identificats perquè el que explicava Dickens de les condicions dels nens que treballaven, o les condicions dels orfenats, era el que la gent veia en el dia a dia.
- Joan Manuel Soldevilla: Clar, no se sap del cert, però segurament les classes més humils no llegien Dickens perquè no estaven alfabetitzades. És a dir, "Oliver Twist" no llegia *Oliver Twist*. Segurament els lectors eren d'aquella classe mitja, petita burgesa, o fins i tot de classes altes que evidentment se sustentaven en aquesta estructura de poder, però al mateix temps hi havia gent que per principis religiosos, morals, veia que això estava malament. Dickens no era un profeta que estava sol denunciant, sinó que hi havia estructures que volien lluitar contra això: hi ha l'exèrcit de salvació, la caritat. La situació era tan

escandalosament injusta sobretot en el cas d'Oliver Twist, per a la mainada, que haves de ser molt mala persona per dir "No, que això es mantingui". Per tant, jo crec que Dickens té aquesta voluntat de posar el dit a la nafra i que tothom vegi que això no pot anar així. Hi ha una voluntat no il·lustrada, però moral, perquè el Realisme té aquesta capacitat de copsar la realitat d'una manera que *El sí de las niñas* no capta. *El sí de las niñas* se sap que té un punt d'allò que és "una posada, es troben..."

- Mercè Cuartiella: Sí, és com una comedia de saló, *El sí de las niñas*. Té aquesta artificiositat d'un espai tancat on hi ha poca interacció més enllà de l'acció mateixa. Aquí [*Oliver Twist*] pots pintar més la situació.
- Joan Manuel Soldevilla: Suposo que el lector de l'època reconeixia els carrers, reconeixia els barris... i allò era una cosa, per dir-ho d'alguna manera, que podia commoure. Dickens té aquest punt d'humor i melodrama que crec que és un dels encerts de Dickens.

- **Una de les principals característiques del Realisme és la crítica social i política. Diria que *Oliver Twist*, novel·la de Charles Dickens, és una flagrant crítica a la societat anglesa del moment (una societat arrelada al sistema capitalista emergent gràcies a la Revolució Industrial que volia obtenir el màxim benefici i es preocupava poc per la persona)?**
- Joan Manuel Soldevilla: Sí. No he estudiat Dickens, però és evident que llegint la novel·la es veu que allò és un crit de dir "Ei! Que això que està passant és molt gros!" I mira que Dickens s'estima molt Anglaterra, l'Imperi, però diu "com que jo m'estimo el meu país i m'agrada que siguem la potència número u, vull canviar la societat perquè no podem tenir aquestes baixeses socials." Això per a ell és una indignitat i els lectors ho poden veure, i segurament va ser decisiu per a tots els moviments reformistes, socials, que va haver-hi al llarg del s.XIX perquè Dickens els va nodrir per fer el crit de denúncia.
- Mercè Cuartiella: Fins i tot a *Oliver Twist*, el benefactor d'Oliver Twist té un amic que desconfia de que Oliver Twist pugui reformar-se. Fa de la veu de l'escèptic que diu "aquest és un malfactor, aquest si li dones els

llibres no els veuràs més”, però el senyor Brownlow [el benefactor] confia en aquest noi, és a dir, que ell mateix [Charles Dickens] prediu dins la novel·la les crítiques que podria fer la gent que no estava a favor d'aquest moviment reformista. En la pròpia novel·la incorpora un personatge que fa això i que després queda retratat perquè finalment *Oliver Twist* resulta ser una bona persona, evidentment tot això dins la ficció literària, però sí que hi havia aquesta voluntat reformista i de posar sobre la taula totes les coses que no funcionaven i a més a més de preveure les possibles crítiques amb aquest personatge que diu el que els detractors de Dickens podrien dir-li.

- Cèlia Picornell: Sí, però també tenint en compte que Charles Dickens és fidel a Anglaterra també està denunciant això i compartint-ho amb altres països.
- Joan Manuel Soldevilla: Clar, és a dir, els autors realistes tenen aquesta relació d'amor al seu país, i molts cops ells són odiats. Tenim l'exemple de Clarín, l'autor de *La Regenta* que a Oviedo no en volien saber res perquè va deixar la ciutat molt mal parada, però ell s'estimava la ciutat, però se l'estimava i la criticava. Això hi havia gent que no ho entenia, i segur que Dickens va ser criticat, però Dickens és una figura que omplia teatres... que
- Mercè Cuartiella: Era una figura que llegia les seves obres i omplia teatres: imagina't anar al teatre per escoltar un autor llegir la seva pròpia obra.
- Joan Manuel Soldevilla: El teatre ple, la gent plorant. Dickens omplia teatres de gira pels Estats Units...
- Mercè Cuartiella: Venien entrades i després ell sortia allà amb el faristol i llegia unes dues hores i la gent l'escoltava. Va ser una persona increïblement popular. També aquesta barreja de crítica social i de melodrama que fa amb aquests lligams que després al final resulta que aquell era el nen perdut de la família és molt de Dickens i és un mecanisme que ell utilitza en moltes obres, que és una mica inversemblant però que s'accepta perquè com a lector de Dickens ja se sap que forma part del seu entramat. Tot queda tancat, i ho fa lligat amb

aquesta crítica social. És com una telenovel·la, i això trobo que és molt característic de la seva obra.

- Cèlia Picornell: Sí, és ben bé com una sèrie perquè també es publicava a trossos, per tant, tothom esperava per llegir-ho i en parlava.
- Mercè Cuartiella: Amb la particularitat que llavors no hi havia ordinadors i que Dickens ho escrivia, ho entregava i després escrivia la continuació de memòria. És una cosa molt diferents a la planificació que tenim actualment amb tots els seus mitjans. Ell no podia rectificar, perquè actualment quan s'escriu i s'està a la pàgina 150 es pot pensar que ara convindria que el personatge principal tingués una germana, o que el personatge que durant tota la novel·la havia sigut baix, ara sigui alt, i es pot tornar enrere i canviar-ho; però Dickens no podia fer-ho. Això són unes limitacions que fan que tota la novel·la ja hagi d'estar tota pensada abans d'escriure-la.
- Cèlia Picornell: Dickens aconseguix una cosa que el mateix Cervantes no va poder fer perquè al *Don Quijote de la Mancha* Cervantes es va equivocar.
- Joan Manuel Soldevilla: Sí. Hi ha alguns errors a la primera part en què Sancho Panza perd l'ase i llavors el torna a tenir, i a la segona part Cervantes intenta arreglar-ho dient que ja s'havia explicat.
- ***Oliver Twist* és la novel·la més coneguda de Charles Dickens, però també és la més coneguda del Realisme anglès. Creu que és l'obra que millor representa aquest moviment literari? O hi ha hagut altres elements en relació a l'obra que han ajudat a fer-la reconeguda (ja sigui l'idioma, la societat, la cultura...)?**
- Joan Manuel Soldevilla: Jo no sé si és l'obra que millor representa el Realisme perquè hi ha aquest punt de melodrama. El realisme de Dickens encara està influenciat pel costumisme, llavors té aquest punt lacrimògen que s'anirà perdent en les novel·les més realistes. A *Madame Bovary* ja no hi ha aquest tarannà, com a *Anna Karenina* o com a *La Regenta*. No diria que és la novel·la que millor representa el realisme però possiblement és l'obra que millor representa la gènesi del Realisme. És una obra que representa molt bé la transició del quadre

costumista al realista. És una novel·la melodramàtica però que ja té aquell embrió de capturar la realitat que després un Balzac, un Stendhal, un Flaubert o un Clarín despullen del punt melodramàtic.

- Mercè Cuartiella: Clar, té elements que poden ser una mica inversemblants, normals en Dickens, com aquestes línies dels personatges que al final s'uneixen; ens ho creiem perquè estem a dins la història, no és versemblant. Això ja no ho trobes en obres com per exemple *Madame Bovary* o *La Regenta*, perquè allà no hi ha cap motivació d'endolcir la realitat. Des del meu punt de vista, una de les millors coses del Realisme és aquesta capacitat de mostrar la realitat amb tota la seva duresa però no necessàriament una realitat tremenda, no una realitat de barris baixos o de vides plenes de desgràcies, sinó una realitat de persones absolutament grises i normals que viuen els seus drames grisos i normals amb els quals el lector es podia sentir totalment identificat. Llavors també penso que Dickens encara està influenciat per aquesta fantasia pre-realista i després *Madame Bovary* o *La Regenta* són obres més dures i mostren vides sense alegria.
- Joan Manuel Soldevilla: I sense humor, perquè a *Oliver Twist* hi ha humor.
- Mercè Cuartiella: Sí, perquè el propi autor se'n fot d'aquells personatges tan ridículs, tan hipòcrites. Em sembla que és a *Historia de dos ciudades*, que la classe benestant diu "farem un banquet per als més pobres", fan un banquet espectacular, contracten còmics, s'hi gasten molts diners, i llavors el narrador explica que al final van recaudar tantes mil lliures però el banquet va costar tant que al final van quedar, per exemple 125 lliures per als pobres. Amb aquesta descripció t'està posant de manifest que això ho han fet per fer la festa, però que en realitat l'última cosa que volien fer era aconseguir diners per als pobres. Això ho fa amb molta ironia i com a lector es riu, però a les novel·les realistes no hi ha situacions com aquestes. Al realisme francès els personatges sempre són molt tristos i molt insatisfets, ja no parlem dels personatges del realisme rus perquè aquestes novel·les són molt tràgiques, els personatges tenen l'ànima torturada... Els personatges de Dickens sempre tenen un final feliç, troben el seu lloc al món tot i que

els hagi costat molt i moltes desgràcies, acaben aconseguint el seu lloc de placidesa. A les novel·les realistes franceses això no passa.

- Cèlia Picornell: Per tant, té aquest punt que fa inversemblant la novel·la.
- Mercè Cuartiella: Jo diria que Dickens és més optimista que els realistes francesos.
- Joan Manuel Soldevilla: Hi ha un punt misericordiós.
- Mercè Cuartiella: No es passa amb els personatges.
- Joan Manuel Soldevilla: El públic també volia això. La literatura de Dickens, en el fons, també era comercial, era una literatura elitista que senzillament era popular, però també crec que era el seu tarannà, tenia aquesta perspectiva i devia voler mostrar que la gent és bona per naturalesa.
- Mercè Cuartiella: Hi ha una pel·lícula relativament nova que mostra com Dickens va escriure *Un cuento de Navidad*, i realment és molt maca i també s'hi veu aquesta voluntat de ser bo: el fantasma sap que ha de ser bo i ho acaba sent. Això en el Realisme d'altres literatures no passa. També perquè Dickens apareix molt d'hora en el Realisme, llavors tot es va encrudint més.

Mujercitas

- **El Realisme és un moviment europeu, però autors estatunidencs, com Louisa May Alcott, també hi contribueixen. *Mujercitas* n'és una prova, però considera que el moviment literari es veu condicionat pel lloc on s'ha escrit l'obra? És a dir, els Estats Units queden molt lluny d'Europa, i podria ser un factor que faci variar la percepció del moviment?**
- Mercè Cuartiella: Totalment. A més, *Mujercitas* està molt impregnat pel protestantisme dels personatges. Les germanes llegeixen el llibre de *El peregrino*, que és una mena de llibre emblemàtic de com s'ha de viure la vida segons els preceptes del protestantisme, i això seria impensable en una Europa catòlica, amb excepció d'Anglaterra. Allà són molt "pietistes", que ja és com són els estatunidencs. Hi ha una rigidesa moral de persones de bé, i quan llegeixes *Mujercitas* ja veus que això no passa a Europa. D'alguna manera, la concepció de la família, de les relacions

socials, encara que hi hagi diferències econòmiques, allà no hi ha les castes que podria haver-hi a Europa, per exemple en el cas de Dickens: “Lady x”. L’entramat social, encara que hi hagi gent que té més diners i gent que en té menys, és més igualitari, es nota que no és europeu. Si no sabessis que allò està escrit per una persona dels Estats Units, veuries que no és europeu.

- Joan Manuel Soldevilla: És una novel·la molt puritana, una novel·la on la identitat religiosa és molt important per a les noies, i això és important en part del seu creixement, i aquest pes de la religió és molt estatunidenc.
- Mercè Cuartiella: Un punt de perfeccionació de l'ànima. “Hem de ser bons, hem de fer bones obres, no ens hem de deixar corrompre per la vanitat, no ens ha d'importar tant estar guapes” i els personatges de l’Amy i la Jo, que a mi m’agradava molt aquest personatge, però la seva mare sempre la frena, li diu que ha de ser més serena perquè és millor ser serè que deixar-se endur per les passions, saber-se controlar és més important.
- Joan Manuel Soldevilla: I el món americà és un món nou. El món de Dickens és un món on pesa molt la història, la ciutat que ha anat creixent. A Amèrica tot és nou, i jo crec que això es nota en la sensibilitat i l'atmosfera dels personatges.
- Cèlia Picornell: Sí, són societats totalment diferents.
- Joan Manuel Soldevilla: Totalment. Tot i que Dickens era llegit amb admiració als Estats Units i *Mujercitas* va tenir molt d'èxit a Anglaterra, però eren mons diferents.

- ***Mujercitas* és una novel·la protagonitzada per noies, i en relata les vides, amb alegries, desgràcies i lluites. Es podria dir que és l’obra que denuncia més reiteradament la situació de la dona d’entre les tres obres de les quals hem parlat?**
- Joan Manuel Soldevilla: Jo crec que sí.
- Mercè Cuartiella: Sí. Més que *Oliver Twist* per descomptat i més que *El sí de las niñas* també.

- Joan Manuel Soldevilla: Diem el mateix que abans: jo no considero que sigui una obra feminista perquè el feminisme arriba més tard, però les protagonistes són quatre noies que s'adapten a la vida amb sensibilitats diferents.
- Mercè Cuartiella: I per tant la problemàtica és una problemàtica femenina. La seva problemàtica la viuen les noies.
- Joan Manuel Soldevilla: És una dona que escriu sobre dones. Això ara ens sembla molt normal però si mirem tot el que hi ha del Realisme veurem que hi ha molts homes que escriuen sobre dones.
- Mercè Cuartiella: *Madame Bovary* la va escriure un home, *La Regenta* la va escriure un home, *Anna Karenina* la va escriure un home...
- Joan Manuel Soldevilla: Anem veient moltes obres protagonitzades per dones i escrites per homes. *Mujercitas* és una dona que escriu sobre dones, per tant ja juga com a una altra lliga, és a dir, està explicant una altra història. Una història molt pietista, no és conservadora en sentit general però tampoc és una obra transgressora en el sentit social perquè és una obra socialment tradicional, però planteja alhora una mirada diferent.
- Mercè Cuartiella: Planteja una anhels que abans no havien estat escoltats, però els planteja d'una manera diferent: fixa't que els homes no hi són sempre presents: el pare és a la guerra, en Laurie viu a la seva mansió, i allò és un ambient domèstic, que és l'espai de la dona, però aquestes dones tenen uns anhels dels quals abans no s'havia parlat. En moltes altres obres les dones eren a casa, cuinaven i netejaven i estaven contentes amb això. No hi havia cap altre matís sobre el seu caràcter. Aquí hi ha quatre dones que són molt diferents, amb personalitats molt diferents, i que cadascuna d'elles té uns anhels, com per exemple la Jo. Un dels seus anhels és fer tot allò que voldria, però sap que no podrà fer-ho. Ella voldria viatjar, i quan veu que no pot anar a Europa amb la seva tia decideix anar-se'n a Nova York a cuidar nens perquè necessita sortir i vol escriure. I no sap com fer-ho, realment no ha rebut cap educació i és totalment autodidacta, les seves primeres obres són molt "de folletín" perquè és el que ha llegit ella. No és fins que troba el senyor Bhaer, que li explica que ha d'escriure coses que ella

sent i que siguin més properes a ella, que té un anhel que no sap com conduir. A l'Amy li passa el mateix amb la pintura. El cas de l'Amy, que sembla la més presumida, és diferent. És un personatge a qui li agrada pintar i que ha d'assumir que no serà pintora perquè no té suficient talent per fer-ho. Això és una problemàtica molt interessant: una dona que té un anhel que no podrà complir perquè no té prou talent. El cas de la Meg també presenta una altra situació: ella sempre ha volgut casar-se i quan viu la vida de casada s'adona que és molt difícil per a ella: els nens, l'home... No sap com arribar a fer-ho tot. Clar, segons quines obres es llegien semblava que tu eres una dona, amb divuit anys et casaves, tenies fills i tot t'anava perfecte perquè havies nascut per això. Llavors, les problemàtiques que s'enfronten són sempre des d'una òptica femenina, evidentment dins l'àmbit femení perquè cap d'elles no es fa pirata i viu entre aventures, fan coses de dones. Però sempre està vist des d'una òptica femenina, i això fa l'obra molt interessant.

- Joan Manuel Soldevilla: Tot i que a la tradició anglosaxona hi havia la Jane Austen o les germanes Brontë, que ja havien obert camí en aquest sentit.
- Mercè Cuartiella: Sí, però les germanes Brontë van publicar el mateix any amb pseudònims masculins perquè evidentment no era una vida fàcil, aquesta de ser dona i voler fer alguna cosa més del que estava marcat. Llavors en aquest sentit sí que és interessant, això de pensar que al s.XIX una dona va escriure una obra sobre dones que anava més enllà de la problemàtica de la dona, que potser la problemàtica més prototípica és la de la Meg, però que també mostra altres problemàtiques, i encara que ho faci des de l'àmbit domèstic que és el que li correspon a la dona en l'època, planteja una sèrie de coses que altres novel·les no plantejaven, i això té molt d'èxit.
- Cèlia Picornell: Sí, perquè fa un trencament en la literatura del moment estatunidenca i mostra un altre tipus de realitat.
- Mercè Cuartiella: Clar. Llavors es podria haver escrit això i que això no hagués tingut èxit, per tant, demostra que hi ha un públic interessat en això.

- Joan Manuel Soldevilla: I en el cas de *Mujercitas* és estrany veure l'èxit que ha tingut, perquè és una obra que jo trobo molt religiosa, molt conservadora, i que m'agrada, però és una obra atemporal. L'ha ajudat molt el cinema.
- Mercè Cuartiella: Clar, perquè, al final, afortunadament la condició de la dona ha avançat, però fa relativament poc: durant la dictadura una dona no es podia fer un passaport sense l'autorització del pare o del marit. Vist des dels ulls d'una persona jove, ara ja penseu que això no pot ser, no hauria de ser acceptat. Ja hem avançat però encara queda molta feina per fer.
- ***Mujercitas* és considerat un clàssic de la literatura universal. Quin diria que és el factor que es repeteix en totes les obres denominades clàssics —entre elles, la novel·la de Louisa May Alcott i *Oliver Twist*, de Charles Dickens—?**
- Joan Manuel Soldevilla: Amb això dels clàssics jo crec que l'explicació és que hi ha obres que tenen la capacitat de ser llegides en èpoques posteriors, i sense desvirtuar el significat de l'obra, tenen algun element, algun fil que permet connectar amb èpoques posteriors. Això passa amb *El Quijote*, passa amb *Oliver Twist* i també passa amb *Mujercitas*. És el que tu dius, és una obra molt antiquada, molt de la seva època, però quan es llegeix hi ha alguna cosa que permet connectar. Que el que a mi em permet connectar amb *Oliver Twist* o amb *Mujercitas* no és el mateix que el que li permetia connectar al lector del s.XIX que vivia amb aquesta realitat al carrer, però jo crec que la màgia dels clàssics és aquesta: tenir aquesta capacitat per connectar amb el lector d'una manera pròpia, el lector no n'ha d'extreure res ni d'inventar-se res per connectar-hi. En el cas de *Mujercitas*, l'última pel·lícula que s'ha fet té una lectura feminista sense desvirtuar la novel·la, perquè ja hi era, a petita escala, però hi era.
- Mercè Cuartiella: Sí, hi ha aquesta atemporalitat i aquesta capacitat de poder identificar-se amb els personatges superant el context argumental. No ens podem identificar amb l'*Oliver Twist* perquè no vivim com l'*Oliver Twist*, però sabem què és la injustícia i què és que ens

tractin injustament. Jo m'identificava moltíssim amb la Jo perquè pensava que era com aquesta pobra desgraciada que es passa el dia escrivint i que no sap si publicarà mai. Aquest anhel em feia sentir-m'hi identificada encara que la meua vida fos completament diferent a la de la Jo. Els clàssics tenen aquesta capacitat de transcendir l'anècdota argumental i mostrar personatges amb els quals 200 anys després la gent es pugui sentir identificada. Això passa amb aquests clàssics i amb els clàssics grecs. Poden haver passat 1.000 anys i trobem personatges amb qui ens sentim identificats. És molt interessant pensar que va haver-hi algú, fa 200 anys, que pensava i sentia coses que nosaltres sentim.

- Joan Manuel Soldevilla: I no cal que ens hi sentim totalment identificats, sinó que pot haver-hi coses que ens poden sonar de la vida real.
- Mercè Cuartiella: A *Oliver Twist*, la situació de l'Oliver entre els lladres, que pensa que si no fa el que li manen li faran mal, que està atrapat. Nosaltres, encara que no haguem passat una situació igual, ens sona perquè hi ha molts cops a la vida que ens sentim atrapats i no sabem què hem de fer. Això està prou ben explicat a *Oliver Twist* per poder crear un sentiment en l'autor. Hi ha altres obres que presenten situacions però que no arriben al lector: presenten situacions que nosaltres podem entendre i que ens podem imaginar, però que no ens causen ni ens proporcionen cap sentiment.

1.2. Preguntes sobre el contingut i les històries de les obres

El sí de las niñas

- ***El sí de las niñas* tracta un tema molt arrelat a la societat espanyola del moment, i la comèdia critica durament l'educació que reben les nenes quan són joves. És possible que les obres que llegien els nostres avantpassats servissin per veure quins comportaments havien de rebutjar els homes?**
- Joan Manuel Soldevilla: Sí. A veure, la dona, almenys fins al s.XIX, no és la destinatària de les obres. Els destinataris de les obres cultes són els homes, perquè les dones no sabien llegir. En el cas de *El sí de las*

niñas és una obra de teatre i per tant té un gran ventall de públic, però malgrat això, com ja hem dit abans, considero que és una obra destinada als homes, perquè la dona era considerada intel·lectualment inferior, i no d'una manera subtil, sinó que era considerada com un nen petit. Per tant, la dona havia d'obeir i a qui s'havia d'educar era més als homes. De fet, a *El sí de las niñas* el destinatari de l'obra no és una dona, és un home.

- Mercè Cuartiella: Perquè al cap i a la fi la noia està a mercè de la decisió que es prengui sobre ella. Si a ella li diuen que s'ha de casar, és igual que estigui enamorada d'algú altre, es casarà. Li permeten anar-se'n amb qui estima però no té poder de voluntat.
- Joan Manuel Soldevilla: Tampoc es considera que tingui criteri, era com un nen. Era inferior. Sí que hi havia una voluntat d'adreçar-se als homes i d'educar els homes. Però el públic no era femení. A mesura que les dones comencen a tenir alfabetització, sobretot durant la Revolució Industrial, tot va canviant, tot i que és un procés llarg. D'entrada, el públic és masculí i no es planteja que això hagi de canviar en cap moment perquè és un món regit pels homes.
- Mercè Cuartiella: Per tant, *El sí de las niñas* en certa manera il·lustrava o prevenia els homes sobre els perills de casar-se amb algú més jove.
- Joan Manuel Soldevilla: És com ara que parlem dels animals: els gossos, els gats i els seus drets. Potser d'aquí 200 anys tindran uns drets i una constitució, però ara ens sembla una barbaritat pensar que un animal pugui tenir uns drets més elevats.
- Mercè Cuartiella: Actualment es castra un gat o un gos perquè no pugui tenir fills perquè es considera que serà un problema menys. Això, si l'animal tingués drets, seria una barbaritat. Però ara es considera totalment normal. És la mateixa situació. Les dones no podien decidir perquè no tenien criteri, el seu enteniment no donava per més. Això és el que es considerava la normalitat social. Però de bona fe, no era considerat com un insult. Ara, afortunadament, la situació ha canviat.
- Joan Manuel Soldevilla: Però ha estat un camí molt llarg, i encara ho està sent.

- **Tot i ser una obra de la Il·lustració, podem trobar similituds entre els personatges i gent que coneixem actualment. Significa això que la nostra societat està endarrerida o que la de l'obra està molt avançada?**
- Mercè Cuartiella: Jo crec que la nostra societat té molt de camí encara per fer. Afortunadament hi ha molta gent sensata, però també hi ha molta gent que no ho és. Hi ha molts comportaments que no han evolucionat en els últims 200 anys. Llavors, jo penso que si podem trobar persones que tenen un comportament similar als dels personatges de l'obra és perquè són persones que tenen encara una mentalitat molt conservadora. I nosaltres estem parlant del nostre context, perquè si anem a l'Índia és totalment normal que un senyor de 60 anys es casi amb una noia de 12. Llavors això és perquè no s'ha evolucionat suficient.
- Joan Manuel Soldevilla: El pes d'una estructura patriarcal és determinant.
- Mercè Cuartiella: I jo dic això perquè nosaltres sempre ho mirem tot des del nostre context. És poc habitual veure que un home de 50 pensi que es podrà casar amb una noia que en té 17 si no és per interès econòmic d'alguna de les parts. A *El sí de las niñas* la noia obtenia una estabilitat econòmica i un bon estatus social si es casava, una bona posició. Si actualment arriba una immigrant russa a Catalunya i aquesta vol estabilitat econòmica té l'opció de casar-se amb un home solter de 50 anys que li donarà aquesta estabilitat, per tant, la realitat no s'allunya d'aquesta ficció de fa 200 anys. Jo crec que aquests comportaments s'haurien d'erradicar.
- Cèlia Picornell: El fet d'haver viscut amb règims totalitaris a Espanya tampoc ajuda al desenvolupament o millora de la situació, sinó que l'endarrereix.
- Joan Manuel Soldevilla: Quan es diu "No, és que les noies són més sensibles, ho capten tot més ràpidament, són més intuïtives", en el fons s'està dient "Són com els gossos". I això que sembla una lloança, penses "Espera, què m'estàs dient? Que jo sento alguna cosa estranya", i ho estan dient en positiu.

- Mercè Cuartiella: O pares que et diuen “Ah, clar, és que tu tens un nen i és molt fàcil perquè el nen no té mai problemes amb els amics, però la nenes tenen molts problemes”. Això m’ho van dir fa dos dies, un pare de dues nenes.
- Joan Manuel Soldevilla: O “els nens sempre ho arreglen tot amb un cop de puny”. Jo, perdona, però mai he fet un cop de puny a ningú.
- Mercè Cuartiella: Són uns *clichés* que si hi grates una mica i hi aprofundeixes penses “Què m’estàs dient?”
- Cèlia Picornell: O la mateixa frase de “No s’ha de picar les nenes”. No, perdona, no s’ha de picar ningú.
- Joan Manuel Soldevilla: Exacte. Hi ha tota una sèrie de *clichés* que semblen fins i tot de protecció a les dones. Fa uns anys va haver-hi un moviment, durant una època en què s’agredia molt a les dones, que a Facebook hi havia homes que s’oferien a acompanyar dones perquè no els fessin res. I jo pensava “molt bé, noi, *machote*, no necessita la teva protecció”.
- Mercè Cuartiella: El que s’ha de procurar és que no hi hagi agressors, no que tinguem protectors.
- Joan Manuel Soldevilla: Hi ha uns impulsos masculistes, patriarcals, que quan veiem aquestes obres podem veure que tampoc fa tant de temps que hi és. Cada setmana pot haver-hi una dona assassinada per un home i per desgràcia això s’ha acceptat, n’és “una més”. S’ha normalitzat.
- **A *El sí de las niñas* podem veure-hi la figura materna que vol obligar la seva filla a fer allò que considera apropiat per a la societat de la època i la vida d’una dona: casar-se amb qui la família decideix, cuidar la casa, ensenyar els fills, satisfer les necessitats del marit... És el personatge més conservador de l’obra, però pensa això realment o simplement actua moguda per les normes socials?**
- Joan Manuel Soldevilla: Jo crec que hi ha un element de crítica evident que potser Fernández de Moratín volia caricaturitzar, però també hi ha un component interessant que és això de poder fer una lectura de l’obra en clar contemporània, és a dir, dins de les dones a vegades hi ha un

component masclista molt fort. A vegades trobem comentaris i actituds que pensem “Noia, ets conscient del que estàs dient i del que estàs pensant?”, és a dir, és masclisme pur. Jo crec que en aquest sentit és un element de reflexió de com les estructures del patriarcat molt sovint són sustentades per les dones. I això jo crec que és una situació dolorosament actual.

- Mercè Cuartiella: I en el cas de l'obra, aquest personatge aconsella el que creu que és millor, no es pot considerar la dolenta perquè és esclava de la societat i del pensament, i creu que és el millor. És un personatge a qui la societat patriarcal li impedeix fer un plantejament diferent al que ella considera correcte. És una persona que s'ha adaptat al món d'una manera determinada i això és així. Com que sempre li han dit que les dones no pensem no té la capacitat de plantejar-se si allò que li han dit és el que ha de ser o no. És un personatge molt immobiliista. Quan ella aconsella a la seva filla que es casi, creu que l'està aconsellant correctament. Creu que si no es casa estarà fent una cosa malament, però no només de forma moral sinó també perquè pensa que serà millor per ella. Jo crec que és un personatge que està perdut.
- Joan Manuel Soldevilla: I al final l'obra té un final feliç perquè tot acaba bé i tothom acaba on ha d'acabar. Hi ha una necessitat per casar-se.
- Mercè Cuartiella: Casar-se és una solució. És l'únic camí que li proporcionarà a la dona allò que vol. A *Jane Eyre* la protagonista es fa institutriu perquè és rebel i lletja, i ningú la voldrà, però aquest camí no proporciona l'estabilitat social i econòmica que el casament dona.

Oliver Twist

- **Oliver Twist és un nen orfe que no ha sabut mai què és una llar. La seva vida es basa en moure's de lloc en lloc sense quedar-se mai quiet. És possible que l'Oliver estigui desesperat per aconseguir ajuda quan arriba a Londres i que no sàpiga discernir entre el bé i el mal?**
- Joan Manuel Soldevilla: Hi ha un punt d'innocència en el cas de l'Oliver.
- Mercè Cuartiella: Jo crec que és més aviat això: és molt ingenu. Sí que sap diferenciar el bé i el mal perquè quan veu que a Londres està en una escola de lladres i veu que ha de robar per sobreviure no vol

aquesta vida, però tarda en veure-ho perquè la seva innocència el fa pensar que ha trobat un lloc on l'acolliran. Jo crec que el seu anhel és trobar el seu lloc en el món perquè s'ha passat la vida rebotant d'un lloc a un altre. Necessita un espai on se senti important, i quan arriba amb tots els lladres creu que ha trobat el seu lloc perquè no sap realment què són.

- Joan Manuel Soldevilla: Quan ho llegim pensem "Ets curtet, que no veus que volen aprofitar-se'n de tu?", però realment no pensem que és un nen petit, és un personatge molt innocent.
- Mercè Cuartiella: És un nen molt curt perquè no té malícia.
- Joan Manuel Soldevilla: No és un Lazarillo. En Lazarillo amb 10 anys ja és molt espavilat, les veu venir. L'Oliver no és un Lazarillo, és un bonifaci. Jo crec que sí que sap discernir el bé i el mal però és molt ingenu, cosa que també agrada molt a Dickens: aquesta bondat que al final triomfa.

- **A *Oliver Twist* veiem dos tipus d'adults: el que s'aprofita dels nens per viure a costa d'ells i els que ajuden els nens a tenir una vida apropiada. Aquest dos tipus poden ser representacions no només dels adults anglesos del moment, sinó també de la societat actual?**
- Mercè Cuartiella: Totalment. Podrien ser prototips actuals perquè bons i dolents sempre n'hi ha. El que li passa a l'Oliver és que quan ell comença amb en Fagin creu que ha trobat el seu lloc i llavors s'adona que s'equivocava; llavors se'n va amb el seu benefactor i després acaba tornant amb en Fagin, el retorn és molt més dur. Ha conegut el que és una llar i llavors encara se sent més perdut.
- Joan Manuel Soldevilla: I no és tan la vida rica sinó el confort de la llar, perquè per a ell és una cosa molt nova que li ha obert una altra possibilitat.
- Mercè Cuartiella: Per tant, sí que són prototips de persones que podem trobar actualment des de la gent que explota els infants i aquells que treballen a ONG que lluiten perquè els nens puguin tenir una vida digna.
- Cèlia Picornell: L'Oliver queda confós perquè salta d'un món a l'altre.

- Mercè Cuartiella: Ell no sap quina és la mesura justa perquè es troba en els dos extrems i li costa saber el que és la quotidianitat. És un punt de reflexió de saber què és quotidià per a nosaltres i què ho és per a altres. Quan l'Oliver era orfe trobava normal que el tractessin a cosses, quan va a viure a casa el seu benefactor té un llit, una casa, li porten el menjar, es preocupen per ell...

Mujercitas

- **Mujercitas és una obra protagonitzada principalment per dones. Suposa aquest fet un trencament en la literatura, donant més protagonisme i èxit a les dones, i mostrant que aquestes són capaces d'aconseguir els seus somnis i viure la seva vida desitjada?**
- Mercè Cuartiella: També té un final molt feliç en què tothom queda confortat. La tia March mor, la Jo hereta la casa i obren una escola a la mansió... Tots els personatges al final acaben sentint-se realitzats. Ja era estrany trobar una obra amb dones protagonistes, encara ho és més veure que aquestes dones s'ensurten i aconsegueixen allò que volen pels seus propis mitjans, sense ajuda dels homes.
- Joan Manuel Soldevilla: De fet a *Mujercitas* els homes no tenen gaire protagonisme i són personatges de passada.
- Mercè Cuartiella: El pare és a la guerra, en Laurie és apartat per la Jo, rebutjat. I quan la Jo coneix el senyor Bhaer el veu com un company, com algú d'igual a igual. Llavors quan creen l'escola és idea de la Jo, ella hereta casa i decideix fer-ne una escola per ajudar els nens petits. Els homes tenen un paper secundari en aquesta obra.
- Joan Manuel Soldevilla: I l'obra acaba bé, cosa que no passa amb altres obres realistes. Madame Bovary acaba malament, Anna Karenina acaba malament, La Regenta acaba malament... és a dir, que totes les dones acaben malament, en aquest cas en novel·les escrites per homes. És veritat que a *Mujercitas* també hi ha un punt ingenu però d'una altra manera.

- **Les quatre germanes de l'obra representen caràcters totalment diferents. La Meg és la més familiar i maternal, la Jo la més inquieta i decidida, la Beth la més senzilla i empàtica i l'Amy és la més desesperada i gelosa. Cadascuna fa ús de les seves virtuts per aconseguir el seu objectiu. Creu que totes acaben arribant a ser persones admirables que han pogut aconseguir la vida que sempre han desitjat?**
- Mercè Cuartiella: Jo crec que són admirables perquè lluiten per allò que volen independentment de si ho acaben aconseguint o no, que en realitat totes aconsegueixen més o menys allò que volien, excepte la Beth que mor, però mor amb molta serenitat, ella és conscient que la seva vida havia de ser una vida curta. Llavors, ella assumeix molt bé que ha de morir. L'Amy no acaba sent pintora però es dedica a ensenyar classes de pintura, la Jo escriu el seu llibre i la Meg acaba triomfant amb la vida familiar, però jo crec que el que més les caracteritza és que lluiten per aconseguir allò que desitgen.
- Joan Manuel Soldevilla: I entre aquestes quatre germanes, que se senten diferents i hi ha alguna confrontació entre elles, però que són petites, que no afecten a la seva relació.
- Mercè Cuartiella: Tenen defectes, però són defectes que no les fan males persones, sinó que són defectes que les fan humanes.
- **Sabem que la novel·la de Louisa May Alcott té quatre personatges principals, però es podria dir que la Jo és la que ressalta per sobre de les seves germanes? La seva història és la més completa i la que evoluciona millor, per tant, es pot arribar a pensar que la Jo és la protagonista del llibre en el grau més alt i per tant es converteix en un model a seguir per a les joves de la seva època.**
- Mercè Cuartiella: Sí, jo també ho crec. El personatge de la Jo és el personatge principal i les altres són les seves germanes, que també tenen el seu paper i també són importants, però com que la Jo té aquest caràcter tan indòmit i tan difícil ressalta a l'obra. De fet, un dels problemes de la Jo durant l'obra és aquest caràcter, la seva mare sempre la frena i li diu "ets massa impulsiva, et deixes endur massa pel teu temperament".

- Joan Manuel Soldevilla: I ella es va serenant amb el temps, però la maduresa no la fa renunciar a la seva manera de voler entendre la vida, però es rebaixa.

1.3. Punt de vista de l'autor

El sí de las niñas

- **Leandro Fernández de Moratín rep la seva influència il·lustrada gràcies als seus viatges arreu d'Europa, ja que la Il·lustració no va tenir gaire protagonisme a Espanya, degut a la forta ideologia conservadora que hi havia. Per tant, creu que *El sí de las niñas* (o altres obres de Moratín) haurien tingut més èxit en cas de ser escrites en un altre país?**
- Joan Manel: Crec que és una obra molt conjuntural, molt hispànica perquè vol posar sobre la taula un problema real a l'Espanya de l'època.
- Mercè Cuartiella: És possible que sí, que haguessin tingut més èxit o, com a mínim, una interpretació més progressista, ja que un context més lliure permet fer interpretacions menys encotillades.
- **Fernández de Moratín denuncia alguns aspectes de la societat (a *El sí de las niñas*, l'educació de les nenes), però ho fa des d'un punt de vista burgès i només es fixa en els problemes que afecten aquesta classe social. Es pot dir que la denúncia del dramaturg intenta canviar la societat, però ho vol fer només fins a cert punt?**
- Joan Manel: No és, per a res, una obra revolucionària, sinó reformista. La Il·lustració no vol capgirar la societat, sinó fer-la avançar sota les regnes de la monarquia i d'una burgesia que es sostenen al poder.
- Mercè Cuartiella: Moratín ens sembla una persona oberta sobretot perquè la posem en relació al seu context, que era tremendament conservador. Els il·lustrats són gent d'ordre, que volen millorar els aspectes possibles però sempre dins l'ordre establert.
- **El tema del matrimoni entre un home molt més gran que una jove apareix en altres obres de l'autor espanyol. Es pot considerar una**

crítica social per canviar una situació que denunciava repetitivament però que no semblava avançar?

- Joan Manel: Vull pensar que l'obra va ser un punt d'inflexió, una petita fita que va fer repensar a una part de la ciutadania que aquests matrimonis de conveniència amb tanta diferència d'edat eren un disbarat. Hi ha una real crítica social, però temperada; és més costumista que realista.
- Mercè Cuartiella: Penso que si va influir en el públic va ser com a advertència del que podia passar en aquest casos, no tant pel bé de la dona, sinó pel de l'home. De tota manera, sigui per la raó que sigui, si va fer reflexionar sobre la qüestió, ja és un pas endavant.

Oliver Twist

- **Charles Dickens és el màxim representant del Realisme anglès i feia ús de les seves experiències per reflectir allò que vivien els personatges dels seus llibres. És possible que el seu èxit sigui degut al fet de mostrar situacions reals que donen un punt més de versemblança als seus escrits?**
- Joan Manel: La impressió de realitat deuria ser molt viva per als lectors contemporanis de Dickens, que sortien al carrer i es trobaven la misèria a cada cantonada. L'efecte mirall que produïa la lectura permetia veure, des d'una certa distància, una realitat que sovint era invisible perquè no es volia veure.
- Mercè Cuartiella: Certament, els lectors podien reconèixer la realitat que veien (la tenien al carrer) i l'obra, per tant, els era més propera. També ajudava a recordar una realitat incòmoda i potser a conscienciar més la societat sobre els seus propis problemes.
- **L'autor britànic sembla tenir una predilecció per ensenyar la classe social més oblidada: el proletariat de les fàbriques o els pobres de les grans ciutats. Ens mostra els barris més humils, insalubres i atapeïts on joves i nens s'han de dedicar a delinquir per poder subsistir. Creu que aquest llibre fa un retrat de la situació del moment i per tant pot ser considerada una font històrica?**

- Joan Manel: La història es basa en documents objectius, i una novel·la no ho és. Ara bé, és indubtable que, sovint, les ficcions –subjectives– copen el batec de la realitat d'una manera extraordinària. Les mentides –les novel·les– en ocasions ens mostren la veritat.
- Mercè Cuartiella: Dickens retrata la realitat de l'època, però la passa pel sedàs de la ficció. Tota història, encara que es basi en aspectes reals, ha de ser literaturitzada. Ara bé, com que Dickens escriu sobre la seva època (no es documenta per escriure sobre el passat, com faria la novel·la històrica, sinó que és coetani dels fets), les seves obres són unes excel·lents bases de dades de com era la realitat de l'època.
- **Dickens escriu les seves obres amb la finalitat de criticar la societat i mostrar la situació d'aquells més pobres. Creu que va tenir alguns entrebancs per poder publicar les seves històries, ja que denunciaven el comportament que el govern promovia?**
- Joan Manel: No ho sé, però suposo que des de determinats sectors molt puritans i conservadors les obres de Dickens deurien resultar incòmodes. Crec que no va tenir problemes amb la censura, però sí que en alguns àmbits es desaconsellava la seva lectura.
- Mercè Cuartiella: Com sempre que es mostra una realitat que no es vol veure (la pobresa, la injustícia), el resultat no agrada a tothom. Imagino que alguns sectors podien considerar de mal gust, o inapropiat, tractar de temes tan vulgars i posicionar-se al costat dels més desfavorits.

Mujercitas

- **Louisa May Alcott mostra moltes vivències seves per escriure *Mujercitas*. Sabent això, es podria considerar una novel·la autobiogràfica?**
- Joan Manel: No hi ha dubte que l'autora va abocar vivències i anècdotes personals. No és, strictu sensu, una autobiografia, però sí que hi ha una part de la seva vida. Però en el fons, no és tota novel·la, d'alguna manera, autobiogràfica?
- Mercè Cuartiella: Sempre que em pregunten que hi ha d'autobiogràfic en les meves ficcions, jo sempre dic que tot és autobiogràfic i res no és

autobiogràfic. M'explico. Els autors sovint escriuen del que coneixen, recorren a la seva experiència per donar vida a personatges i situacions. Les anècdotes argumentals poden ser inventades, però els sentiments que animen els personatges, les seves reaccions, sovint són extretes de l'experiència dels autors.

- **Hem parlat de tres obres diferents, però *Mujercitas* és l'única autora, les obres restants són escrites per homes. Pot ser que l'èxit de *Mujercitas* es donés, principalment, perquè els estatunidencs tenien una ment més "oberta" en relació als països europeus?**
- Joan Manel: El paper de la dona en el món cultural anglosaxó és, per tradició, molt potent: les Bronte, Jane Austen, Mary Shelley. Si a això li sumem l'ingredient americà —país jove i democràtic, amb ganes de crear un nou paradigma— suposo que podem explicar l'aparició de l'Alcott.
- Mercè Cuartiella: És possible que l'encotillament de la societat europea, molt més tradicional i amb un pes de la història més potent, perjudiqués la posició de la dona escriptora a l'època (sobretot al continent). Estats Units és un nou món on tot és possible i això de ben segur també va ajudar a l'èxit de Alcott.
- ***Mujercitas* representa la vida d'unes noies joves que viuen en una societat moderna però també conservadora i Louisa May Alcott sap què és viure en aquesta situació. Considera que el relat de l'autora estatunidenca és l'obra més realista i profunda de les tres perquè l'autora reflecteix els sentiments i els pensaments que ha tingut al llarg de la seva infantesa?**
- Joan Manel: Crec que és una novel·la molt més realista que les altres obres; el melodrama o la voluntat didàctica no hi són tan explícits i el gust per retratar el món íntim i domèstic té una innegable força.
- Mercè Cuartiella: Hi estic d'acord. L'extrema fidelitat amb què Alcott retrata un món senzill (per domèstic) però alhora tremendament complex (per les relacions entre els personatges i les aspiracions de les protagonistes) ajuda a fer l'obra més realista. No hi ha apriorismes,

l'obra no ha d'arribar a ensenyar res ni a resoldre la peripècia argumental, només ha d'explicar l'esdevenir de les vides, i això és ben bé real.

1.4. Pregunta general

- **Quins factors fan que les obres segueixin sent actuals? És a dir, què és el que permet que les obres segueixin agradant a gent de totes les edats?**
- Joan Manel: Els clàssics tenen la capacitat de retratar i condicionar la seva època però, alhora, transcendir-la i anar més enllà. Les tres obres dibuixen un món molt diferent al nostre, però els batecs que mouen als personatges i la seva complexa relació amb la realitat que els envolta són atemporals.
- Mercè Cuartiella: Les obres clàssiques tenen aquesta capacitat de transcendir l'anècdota argumental per enlairar-se i connectar amb el lector, encara que aquest sigui molt posterior en el temps. Quan llegim una obra i podem sentir-nos identificats amb els personatges o trobar punts de vista vàlids en obres de fa 200 anys, és que ens trobem davant de bona literatura.

Annex 2. Entrevista a Anna Maria Velaz Sicart

2.1. Punt de vista literari

El sí de las niñas

- **La Il·lustració és un moviment intel·lectual que canvia la societat del moment, sobretot el seu pensament. Considera que suposa un abans i un després en la manera d'entendre la literatura?**
- Anna Maria Velaz: La Il·lustració és un moviment que neix a França al s. XVIII (el segle de les llums a França) i s'estén per tota Europa. Promou el progrés i el racionalisme per sobre de l'obscurantisme de l'Antic Règim. Està en contra de la monarquia i de l'església. Montesquieu, Rousseau, Voltaire... El pensament il·lustrat propicia la Revolució Francesa. Provoca canvis en el pensament intel·lectual a tota Europa i per tant també afecta en major o menor grau la literatura. Jo crec que el teatre de Moratín, però, és encara neoclàssic. Hi ha un abans i un després, però per a mi l'obra de Moratín encara és neoclàssica.

- **La comèdia de Moratín és una de les primeres en fixar-se en la situació de la noia jove davant la pressió de la societat a veure-la casada. Tenint en compte que no va haver-hi canvis socials en relació a la situació que patien les dones. Creu que aquesta obra enforteix encara més la tradició del sistema social dirigit pels homes?**
- Anna Maria Velaz: No crec que una obra teatral o una obra literària pugui, per ella sola, determinar, ni influir de manera radical a favor ni en contra d'un canvi social en relació a una societat que era predominantment patriarcal i masclista, però sí que és una veu que intenta canviar les coses, en aquest cas la de Moratín, i més que res fer pedagogia sobre el problema de les nenes, perquè eren nenes, obligades al matrimoni per conveniències socials i econòmiques, i posa sobre la taula, en aquest cas els escenaris, la repressió que patien les noies, supeditades a la obediència, en aquest cas, a la mare, però en general a l'obediència i ho segueixen sense problema.
- Cèlia Picornell: Clar, però per exemple en el cas de Don Diego no és l'home prototip del moment, perquè entén la situació i llavors al final l'obra acaba bé.
- Anna Maria Velaz: Clar. Fixem-nos també en el títol del llibre: *El sí de las niñas*, en plural, aquí rau la seva exemplaritat i la pretensió de l'autor de ser didàctic, de fer pedagogia. (Es podria haver titulat "El sí de la niña", perquè és un únic cas el que exposa). En emprar el plural dona fe d'un fenomen social molt estès, vol mostrar els casos d'aquestes nenes. Aquesta manera d'emprar el plural li dona qualitat de fenomen estès en la societat del moment. El títol és molt important: *El sí de las niñas*, quan és "el sí de la niña". Connota el problema. En aquest aspecte, a banda de l'univers literari o el fet de ficció que representa, amplia molt més un problema social. És una obra de teatre però porta amagat un missatge entre els riures que provoca, i és molt realista. Aquells que anaven a veure l'obra s'hi podien sentir reflectits.
- Cèlia Picornell: I Dª Francisca fins que no s'adona que té el suport d'algú altre està disposada a casar-se amb D^o Diego.

- Anna Maria Velaz: És clar. Les directrius de la dona era casar-se amb qui li diguessin que s'havia de casar.
- **L'obra *El sí de las niñas* va ser prohibida el 1815 amb la restauració del rei Ferran VII, privant els espanyols de poder veure l'obra en escena. Aquest fet pot servir per justificar que l'obra sigui revolucionària?**
- Anna Maria Velaz: Després de la Guerra del Francès, Ferran VII, que era a França, retorna a Espanya i aboleix la Constitució de Cadiz de 1812 i instaura l'absolutisme; políticament i ideològicament hi va haver un retrocés a Espanya. Aquest rei va exercir una gran repressió contra els liberals i segurament va voler perjudicar Moratín, més que no pas la peça teatral *El sí de las niñas*. Tot el que sonés a llibertat, protesta o canvi el rei ho odiava, va ser un rei absolutista. Però l'obra no és revolucionària, tal com s'entén el terme "revolució". Hi ha un final feliç acceptat per tothom, un final "romàntic", la realitat no era així. Té aquest grau de voler guanyar-se el públic, per això no és una obra revolucionària pròpiament dita.
- Cèlia Picornell: Si fos revolucionària trencaria més amb el que pensa la societat, i sabent que va agradar i si s'hi podien veure reflectits no feia un trencament.
- Anna Maria Velaz: Però és molt ben feta perquè encara són més interessants aquestes obres en què l'autor sap jugar molt bé amb la manera de ser, amb la psicologia. Són obres universals. Si fos una obra revolucionària potser seria un pamflet caducat del moment. En canvi, és una obra literària.

Oliver Twist

- **El Realisme és un moviment literari enfocat en representar la realitat amb tot tipus de detalls, però sense idealitzar la situació, analitzant-la minuciosament. Es podria dir que aquest moviment dona pas a novel·les més crues i tristes amb les quals els lectors poden connectar més fàcilment?**

- Anna Maria Velaz: *Oliver Twist* és una de les primeres novel·les socials de la història de la literatura. Sí, pensem que a França poc després vindrien Balzac, que escriu *La Comédie Humaine*, obra realista, on fa un retrat de la societat del seu temps en diversos llibres. (El Mirall balzaquià). I Émile Zola pel 1860-80 escriurà la seva obra, és el pare del Naturalisme, que és el realisme al màxim.

-

No hi ha una relació de causa-efecte entre l'obra de Dickens i les que he esmentat, perquè són de tradicions diferents, i ignoro si a Anglaterra *Oliver T.* va ser el detonant d'un enfocament realista en obres posteriors, pensem que en aquells moments encara convivia amb el Romanticisme. Normalment una obra per ella sola no influeix a crear un moviment, es necessiten un conjunt de circumstàncies més complexes. En general una obra per si sola no té tant de poder per canviar, és un gra de sorra, i a més en una època en què la majoria de gent no sabia llegir. Establir la relació científica de causa-efecte no ho veig possible. I cada vegada tinc més clar que els estudiosos de la literatura no ajuden a fer-ne un estudi correcte.

- Cèlia Picornell: De fet és com a la mateixa història, els contemporanis als fets no saben que això canvia la història.

- Anna Maria Velaz: I després tampoc es posen d'acords els historiadors.

- **Una de les principals característiques del Realisme és la crítica social i política. Diria que *Oliver Twist*, novel·la de Charles Dickens, és una flagrant crítica a la societat anglesa del moment (una societat arrelada al sistema capitalista emergent gràcies a la Revolució Industrial que volia obtenir el màxim benefici i es preocupava poc per la persona)?**

- Anna Maria Velaz: Sí.

- ***Oliver Twist* és la novel·la més coneguda de Charles Dickens, però també és la més coneguda del Realisme anglès. Creu que és l'obra que millor representa aquest moviment literari? O hi ha hagut altres**

elements en relació a l'obra que han ajudat a fer-la reconeguda (ja sigui l'idioma, la societat, la cultura...)?

- Anna Maria Velaz: És una obra representativa del realisme anglès i mostra totes les tares de l'època victoriana i la hipocresia de la societat, però, al mateix temps, és la lluita del protagonista per trobar un lloc en la societat. Un exemple de resiliència. Han ajudat a la seva difusió les traduccions, el cinema, el tema de l'explotació infantil i, evidentment, la universalitat de la llengua anglesa.
- Cèlia Picornell: Tenint en compte que la llengua anglesa era parlada arreu del món perquè el Regne Unit era un imperi.
- Anna Maria Velaz: Exacte.

Mujercitas

- **El Realisme és un moviment europeu, però autors estatunidencs, com Louisa May Alcott, també hi contribueixen. *Mujercitas* n'és una prova, però considera que el moviment literari es veu condicionat pel lloc on s'ha escrit l'obra? És a dir, els Estats Units queden molt lluny d'Europa, i podria ser un factor que faci variar la percepció del moviment?**
- Anna Maria Velaz: Indubtablement cada moviment artístic o literari té les seves característiques pròpies en cada país. I la llunyania Europa-Amèrica és un element que pot potenciar les diferències, ara bé, l'enfocament temàtic, l'escenari dels fets, també és un element de singularització de les obres. Això les fa úniques o singulars.
- Cèlia Picornell: No és el mateix el realisme a Anglaterra que el realisme als Estats Units, hi havia moltes diferències.
- Anna Maria Velaz: Segurament hi ha característiques similars, però també hi ha característiques pròpies de cada país perquè hi ha una religió diferent, una cultura diferent i a vegades una llengua diferent.
- ***Mujercitas* és una novel·la protagonitzada per noies, i en relata les vides, amb alegries, desgràcies i lluites. Es podria dir que és l'obra que denuncia més reiteradament la situació de la dona d'entre les tres obres de les quals hem parlat?**

- Anna Maria Velaz: *Mujercitas* és una novel·la que mostra una realitat, les vides d'unes noies que podrien representar les de la joventut femenina del moment a Estats Units. Avui ens serveix per reivindicar les mancances de llibertat que patien les noies —Jo, especialment, la més “revolucionària”—, però en aquell moment era una obra “descriptiva” d'un temps i un país. Per això va tenir tant d'èxit. A diferència de *El sí de las niñas* que mostra explícitament l'abús de poder de la societat masclista cap a la protagonista, *Mujercitas* fa el retrat de la vida de les quatre germanes i de la societat que les envolta, amb la realitat de la guerra civil de fons també. I deixa el lector lliure de fer el seu judici. El plantejament de denúncia és implícit, sobretot en el personatge de Jo. Per altra banda, *Mujercitas* té uns plantejaments socials i un llenguatge molt més modern. Cal no oblidar que el gènere, sigui teatre o novel·la també condiciona el contingut. No estem jutjant dues obres que tinguin el mateix gènere literari, si una és una obra teatral i l'altra una novel·la no podem mirar-ho exactament.
- ***Mujercitas* és considerat un clàssic de la literatura universal. Quin diria que és el factor que es repeteix en totes les obres denominades clàssics —entre elles, la novel·la de Louisa May Alcott i *Oliver Twist*, de Charles Dickens—?**
- Per ser un clàssic, que vol dir que perdura en el temps, que no envelleix, hi ha d'haver com a mínim aquests elements: la qualitat de l'obra, que abraça la forma i el contingut. En la forma, l'estructura i el llenguatge són molt importants; en el contingut, els fets i situacions que presenta han de tenir aquell punt d'humanisme que interressi, perquè són elements universals i no caduquen: l'amor, els comportaments humans, les passions, el retrat d'una època, l'adequada caracterització dels personatges, etc... tot això no ho altera el pas del temps. *Mujercitas* parla de la guerra, de la pobresa, de l'amor, de la família, en resum, de l'ésser humà; per això és un clàssic. Les obres clàssiques estan molt ben fetes i mostren expressions humanes que perduren en el temps.

2.2. Preguntes sobre el contingut i les històries de les obres

El sí de las niñas

- ***El sí de las niñas* tracta un tema molt arrelat a la societat espanyola del moment, i la comèdia critica durament l'educació que reben les nenes quan són joves. És possible que les obres que llegien els nostres avantpassats servissin per veure quins comportaments havien de rebutjar els homes?**
- Anna Maria Velaz: Seria donar-li una importància a la literatura que segurament no tenia. La majoria de gent era analfabeta. Era una minoria que llegia o anava al teatre, per tant, l'obra influïa poc, però sí que alertava les classes dominants i llegides que hi havia intel·lectuals com Moratín que tenien un punt de vista més respectuós amb les llibertats de la dona. Moratín va viatjar molt, va viure a França, on es trobava al moment de la Revolució Francesa i després va anar a Anglaterra. Això, més que influir d'una manera molt àmplia, alertava els intel·lectuals que podien ser més conservadors. I aconseguí fer-ho més amb una obra teatral que no pas amb una obra culta, perquè aquesta pot arribar a tothom.
- Cèlia Picornell: Perquè la persona que no sabia llegir potser tenia l'oportunitat d'anar a veure l'obra al teatre, encara que no fos en general perquè la majoria de gent es preocupava per tenir un plat a taula.
- Anna Maria Velaz: Sí, també és important que una part de la petita burgesia ho veiés. Fins i tot aquells que estaven en contra del que passava a l'obra en sortien contents perquè era una obra amable.
- **Tot i ser una obra de la Il·lustració, podem trobar similituds entre els personatges i gent que coneixem actualment. Significa això que la nostra societat està endarrerida o que la de l'obra està molt avançada?**
- Anna Maria Velaz: Afortunadament, avui no es presenten —en general— casos semblants en la vida de les nenes o noies, però hi ha també en la societat d'avui altres tares molt greus, que afecten les dones com la prostitució obligada, els maltractaments a mans de les parelles, etc. En el pensament i en les llibertats hem avançat —en general— com

a societat, però, en la condició humana, no gaire. El que fa mal continua sent-hi, el que s'enriqueix també, el que abusa...

- Cèlia Picornell: De fet també amb el franquisme també es va endarrerir molt allò que es podia haver avançat.
- Anna Maria Velaz: I tant, i ara es torna a veure una situació similar a la d'abans de la 2a Guerra Mundial.
- **A *El sí de las niñas* podem veure-hi la figura materna que vol obligar la seva filla a fer allò que considera apropiat per a la societat de la època i la vida d'una dona: casar-se amb qui la família decideix, cuidar la casa, ensenyar els fills, satisfer les necessitats del marit... És el personatge més conservador de l'obra, però pensa això realment o simplement actua moguda per les normes socials?**
- Anna Maria Velaz: La mare és una enredaire, que actua per egoisme i avalada per una societat que troba normal aquest capteniment. Potser en el fons, vol el que ella considera la felicitat de la filla, la qual no s'hi oposa ni ofereix cap resistència. Si la seva filla es casa, tindrà un estatus social i econòmic alt, es veurà beneficiada, no només Dª Francisca sinó també la mateixa mare. Amb això l'obra està molt ben feta perquè mostra un cas de devia ser usual i corrent a l'època, i més en aquestes societats més madrilenyes.
- Cèlia Picornell: Dª Francisca no s'hi oposa i es veu amb cor d'afrontar la realitat i casar-s'hi. És D^o Diego qui s'adona que aquí hi passa alguna cosa.
- Anna Maria Velaz: En Dª Francisca no hi ha una actitud revolucionària, ella deixa que els altres facin allò que vulguin. Ella no lluita per aconseguir el que vol perquè no hagués estat creïble.

Oliver Twist

- **Oliver Twist és un nen orfe que no ha sabut mai què és una llar. La seva vida es basa en moure's de lloc en lloc sense quedar-se mai quiet. És possible que l'Oliver estigui desesperat per aconseguir ajuda quan arriba a Londres i que no sàpiga discernir entre el bé i el mal?**

- Anna Maria Velaz: Sí, és víctima de la seva pròpia innocència. És una criatura. Encara confia en la bondat dels adults.
- **L'Oliver viu un contrast entre la vida pobra i la vida rica. Creu que això afecta en la seva percepció del món i de les persones i el confon encara més, ja que no sap en qui pot confiar?**
- Anna Maria Velaz: Sí, la caracterització de l'infant està molt ben aconseguida, un infant té uns paràmetres de judici de la realitat diferents d'un adult. La vida el colpeja, però sempre li queda una ingenuïtat pròpia de l'edat.
- Cèlia Picornell: Tenint en compte el que ha viscut, no ens adonem que és molt jove.
- Anna Maria Velaz: Exacte. És jove però és molt ingenu, no sap aprendre d'allò que ha patit.
- **A *Oliver Twist* veiem dos tipus d'adults: el que s'aprofita dels nens per viure a costa d'ells i els que ajuden els nens a tenir una vida apropiada. Aquest dos tipus poden ser representacions no només dels adults anglesos del moment, sinó també de la societat actual?**
- Anna Maria Velaz: Sí, en aquestes obres tan representatives, clàssiques, sempre hi podem trobar allò que anomenem "la condició humana" i això és present a totes les èpoques, només canvien els escenaris. Això és existent en totes les èpoques i només canvia el context.

Mujercitas

- ***Mujercitas* és una obra protagonitzada principalment per dones. Suposa aquest fet un trencament en la literatura, donant més protagonisme i èxit a les dones, i mostrant que aquestes són capaces d'aconseguir els seus somnis i viure la seva vida desitjada?**
- Anna Maria Velaz: Per primera vegada en novel·les de l'època, el focus es posa sobre els personatges femenins, els masculins són secundaris. En aquest sentit, sí que hi ha un trencament. Es considera una de les primeres obres en posar el punt de vista sobre les dones.

- **Les quatre germanes de l'obra representen caràcters totalment diferents. La Meg és la més familiar i maternal, la Jo la més inquieta i decidida, la Beth la més senzilla i empàtica i l'Amy és la més desesperada i gelosa. Cadascuna fa ús de les seves virtuts per aconseguir el seu objectiu. Creu que totes acaben arribant a ser persones admirables que han pogut aconseguir la vida que sempre han desitjat?**
- Anna Maria Velaz: És una novel·la de formació de la personalitat i de trobar cadascuna de les noies el seu lloc dins la societat. La més exigent i lluitadora és Jo, que malda per fer-se un camí que era reservat als homes i ha de vèncer moltes dificultats. Al final, guanyen totes al seu nivell, llevat de Beth, en cert sentit, ja que el seu futur queda estroncat per la mort. La Beth no arriba a desenvolupar el seu pensament. Però sí, totes assoleixen el desitjat.
- **Sabem que la novel·la de Louisa May Alcott té quatre personatges principals, però es podria dir que la Jo és la que ressaltava per sobre de les seves germanes? La seva història és la més completa i la que evoluciona millor, per tant, es pot arribar a pensar que la Jo és la protagonista del llibre en el grau més alt i per tant es converteix en un model a seguir per a les joves de la seva època.**
- Anna Maria Velaz: Sí, la Jo és la més destacada. Va ser un model per a l'emancipació de les dones, per això ens atrau més. Per mirar la caracterització de cadascuna d'elles, ara no recordo bé quina està més aprofundida, però la Meg també evoluciona molt, i l'Amy també. Jo crec que totes estan molt ben dibuixades com a personatges, però nosaltres ens fixem més en la Jo perquè és la que crida més l'atenció.

2.3. Punt de vista de l'autor

El sí de las niñas

- **Leandro Fernández de Moratín rep la seva influència il·lustrada gràcies als seus viatges arreu d'Europa, ja que la Il·lustració no va**

tenir gaire protagonisme a Espanya, degut a la forta ideologia conservadora que hi havia. Per tant, creu que El sí de las niñas (o altres obres de Moratín) haurien tingut més èxit en cas de ser escrites en un altre país?

- Anna Maria Velaz: Sí, el seu teatre es considera neoclàssic. En un altre país, amb uns altres costums, no sabem com hauria encaixat. És molt difícil saber-ho, perquè està escrit a Espanya i és sobre Espanya. Hi ha molts condicionants que farien que tingués més èxit o menys èxit. Jo crec que en una altra òptica de les coses no sabem com hauria anat. Era molt diferent, considero que no és comparable.

- **Fernández de Moratín denuncia alguns aspectes de la societat (a El sí de las niñas, l'educació de les nenes), però ho fa des d'un punt de vista burgès i només es fixa en els problemes que afecten aquesta classe social. Es pot dir que la denúncia del dramaturg intenta canviar la societat, però ho vol fer només fins a cert punt?**
- Anna Maria Velaz: Hauria de conèixer tota la seva obra per conèixer a fons el seu pensament, és possible que la seva idea de modernitat tingui unes limitacions, crec que vol denunciar un aspecte estès i fer-ne pedagogia. No pas una obra de tesi. S'hauria de conèixer l'obra a fons per saber l'abast del seu canvi desitjat. Hi ha poca gent benestant que faci una obra molt revolucionària. Jutjar-ho amb ulls d'avui és molt diferent a veure-ho en el seu moment. Ell té un interès que és, des de la seva classe social, està posant el dit sobre la llaga d'un problema de la seva pròpia classe social.

- **El tema del matrimoni entre un home molt més gran que una jove apareix en altres obres de l'autor espanyol. Es pot considerar una crítica social per canviar una situació que denunciava repetitivament però que no semblava avançar?**
- Anna Maria Velaz: Segurament sí, aquest tema el colpia especialment i s'hi sentia molt identificat. Ho repeteix en diverses obres i per tant s'hi devia sentir indentificat. S'hauria de saber si

Oliver Twist

- **Charles Dickens és el màxim representant del Realisme anglès i feia ús de les seves experiències per reflectir allò que vivien els personatges dels seus llibres. És possible que el seu èxit sigui degut al fet de mostrar situacions reals que donen un punt més de versemblança als seus escrits?**
- Anna Maria Velaz: La recepció d'una obra per part de la societat té a veure amb molts elements diferents: la difusió que se'n fa, la sort de l'autor amb el tracte editorial, i sens dubte la qualitat de l'obra. El fet que sigui un retrat d'una certa realitat pot influir en l'èxit, però no únicament. Per tant: elements literaris primer (qualitat, llenguatge, etc.), però extraliteraris també. Ja sigui perquè s'ha tingut sort o perquè hi ha hagut un bon editor.
- Cèlia Picornell: També s'ha de tenir en compte que no és una novel·la totalment realista perquè Charles Dickens també juga amb el misteri i els lligams perduts entre personatges. I al final acaba bé.
- Anna Maria Velaz: En aquest sentit ho podem comparar amb *El sí de las niñas*. I l'autor té l'anhel que tot vagi bé.

- **L'autor britànic sembla tenir una predilecció per ensenyar la classe social més oblidada: el proletariat de les fàbriques o els pobres de les grans ciutats. Ens mostra els barris més humils, insalubres i atapeïts on joves i nens s'han de dedicar a delinquir per poder subsistir. Creu que aquest llibre fa un retrat de la situació del moment i per tant pot ser considerada una font històrica?**
- Anna Maria Velaz: L'autor focalitza una realitat que coneix, que és autèntica, i en aquest sentit pot ser un document històric. Jo crec que sí. És una ficció, però dins d'aquesta ficció hi ha un document de l'època.
- Cèlia Picornell: Al final aquestes novel·les que denuncien o ensenyen una situació mostren què passava.
- Anna Maria Velaz: I sort que ho tenim, perquè ara podem saber com eren les coses i no és res inventat o irreal, sinó que ens mostra el que passava o el que hi havia. Hi ha una part d'invenció, però també són reals. Funciona com a element històric.

- **Dickens escriu les seves obres amb la finalitat de criticar la societat i mostrar la situació d'aquells més pobres. Creu que va tenir alguns entrebancs per poder publicar les seves històries, ja que denunciaven el comportament que el govern promovia?**
- Anna Marial Velaz: Segurament que sí. Ho desconec, però caldria fer una recerca sobre el tema, però el més probable és que no tingués el vist-i-plau de les classes dominants. Això segur. Quan hi ha masses coses que no són boniques hi ha gent que no ho accepta.
- Cèlia Picornell Causadias: Perquè també té la finalitat de canviar allò que a ells els va bé.

Mujercitas

- **Louisa May Alcott mostra moltes vivències seves per escriure *Mujercitas*. Sabent això, es podria considerar una novel·la autobiogràfica?**
- Anna Maria Velaz: Segur que hi elements autobiogràfics, s'ha dit que es basa en records de la infantesa de l'autora, poden ser experiències directes, viscudes en primera persona, o de la societat que l'envoltava. Però és una ficció literària i com a tal, hi intervé la creativitat de l'autora. Però segur que es basa en experiències de l'autora. Si es llegeix la biografia de l'autora segur que hi trobarem similituds.
- Cèlia Picornell: I de fet és l'única autora d'entre les tres obres parlades. Podia reflectir més fàcilment les seves vivències en una obra.
- Anna Maria Velaz: Es parla del que es coneix. Es podria dir que la Jo és el seu *alter ego*.
- **Hem parlat de tres obres diferents, però *Mujercitas* és l'única autora, les obres restants són escrites per homes. Pot ser que l'èxit de *Mujercitas* es donés, principalment, perquè els estatunidencs tenien una ment més "oberta" en relació als països europeus?**
- Anna Maria Velaz: L'èxit d'una obra ve donat per molts elements; també *Oliver Twist* va tenir èxit a Anglaterra. El conservadorisme ideològic també era molt viu a Estats Units. Ho demostra que l'obra va ser

expurgada i fins molt més tard no es va publicar la versió íntegra. Per tant, l'èxit, en aquest cas, no és atribuïble a una sola causa.

- ***Mujercitas* representa la vida d'unes noies joves que viuen en una societat moderna però també conservadora i Louisa May Alcott sap què és viure en aquesta situació. Considera que el relat de l'autora estatunidenca és l'obra més realista i profunda de les tres perquè l'autora reflecteix els sentiments i els pensaments que ha tingut al llarg de la seva infantesa?**
- Anna Maria Velaz: Que sigui amb la que més s'identifica el lector no vol dir que sigui més o menys realista. Les etiquetes dels moviments literaris varien amb el pas del temps i no volen dir el mateix amb el pas dels anys.

2.4. Pregunta general

- **Quins factors fan que les obres segueixin sent actuals? És a dir, què és el que permet que les obres segueixin agradant a gent de totes les edats?**
- Anna Maria Velaz: Perquè són obres clàssiques, i són obres de gran qualitat literària. Que toquen la fibra del lector, que es pot identificar amb els personatges, sentir-se commogut, etc. Tot això al final és qualitat i intel·ligència de l'autor per extreure de la realitat allò que agradarà a tothom. Que l'obra presenti alguna finalitat pedagògica i que faci que el lector gaudeixi. Aprenem i gaudim, per això són clàssiques.